

Siyonizmden Günümüze Filistin Meselesi: İşgal, Direniş ve Müzakere

Fatih TEKİN
İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
fatihtekin@inonu.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-2227-0784

Araştırma Makalesi

DOI: 10.31592/aeusbed.1559576

Geliş Tarihi: 01.10.2024

Revize Tarihi: 24.12.2024

Kabul Tarihi:12.01.2025

Atıf Bilgisi

Tekin, F. (2025). Siyonizmden günümüze Filistin meselesi: İşgal, direniş ve müzakere. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(Özel Sayı), 1-20.

ÖZ

İsrail-Filistin çatışması, modern dönemin en uzun süren ve çözümü en zor sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu makale, Filistin meselesinin tarihsel gelişimini Siyonizm hareketinin doğuşundan başlayarak günümüze kadar olan süreçte ele almaktadır. Makale, Yahudi göçlerinin Filistin topraklarına olan etkilerini, Siyonist yerleşimlerin artışı ve bu yerleşimlerin Filistin halkı üzerindeki sosyo-politik sonuçlarını derinlemesine incelemektedir. Filistin meselesi, sadece bölgesel bir sorun olmanın ötesinde hem bölgesel hem de küresel politikaların önemli bir parçası hâline gelmiştir. Siyonizm'in yükselişi ve İsrail Devleti'nin kurulması, Filistin halkının sosyo-politik yapısını nasıl etkilemiştir? Araştırma bu soruya yanıt ararken, özellikle Yahudi yerleşim politikalarının Filistin halkı üzerindeki etkilerini analiz etmekte ve Arap-İsrail savaşlarının sonuçlarını tarihsel bağlamda değerlendirmektedir. Çalışma, nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiş olup tarihsel analiz ve doküman incelemesi yoluyla yürütülmüştür. Filistin topraklarındaki Yahudi yerleşimlerinin artışı, İsrail'in kuruluş süreci ve bu süreçte Filistin halkının karşılaştığı zorluklar incelenmiştir. Bulgular, İsrail'in 1948'deki kuruluşunun Filistinlilerin büyük bir kısmının yerinden edilmesine, mülteci krizinin doğmasına ve İsrail'in genişlemeci politikaları ile Filistin kimliğinin marjinalleşmesine yol açtığını göstermektedir. Ayrıca, uluslararası toplumun barış süreçlerindeki yetersiz müdahaleleri, Filistin halkının direniş hareketleri ve bu hareketlerin uzun vadeli etkileri çalışmada ele alınmıştır. Sonuç olarak, makale, Filistin meselesinin hem tarihsel kökenlerini hem de günümüzdeki yansımalarını anlamaya yönelik kapsamlı bir çerçeve sunmakta, uluslararası barış çabalarının başarısızlıklarını ve Filistinlilerin sosyo-politik mücadelesini gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: Filistin meselesi, Siyonizm, İsrail devleti, Arap-İsrail savaşları.

The Palestine Question from Zionism to the Present: Occupation, Resistance and Negotiation

ABSTRACT

The Israeli-Palestinian conflict stands as one of the longest-lasting and most complex issues of the modern era. This article examines the historical development of the Palestinian question, tracing it from the emergence of the Zionist movement to the present day. It offers an in-depth analysis of the impact of Jewish immigration on Palestinian lands, the increase in Zionist settlements, and the socio-political consequences of these settlements on the Palestinian people. The Palestinian issue, beyond being a regional problem, has become a significant part of both regional and global politics. How did the rise of Zionism and the establishment of the State of Israel affect the socio-political structure of the Palestinian people? In seeking to answer this question, the research analyzes the impact of Jewish settlement policies on the Palestinian population and evaluates the outcomes of the Arab-Israeli wars within a historical context. The study was conducted using qualitative research methods, relying on historical analysis and document review. It explores the increase in Jewish settlements in Palestinian territories, the process of Israel's establishment, and the challenges faced by the Palestinian people during this period. The findings reveal that Israel's establishment in 1948 led to the displacement of a significant portion of the Palestinian population, the emergence of a refugee crisis, and the marginalization of Palestinian identity due to Israel's expansionist policies. Moreover, the insufficient interventions of the international community in peace processes, the resistance movements of the Palestinian people, and the long-term impacts of these movements are addressed in this study. In conclusion, the article provides a comprehensive framework for understanding both the historical roots and contemporary reflections of the Palestinian issue, highlighting the failures of international peace efforts and the socio-political struggle of the Palestinian people.

Keywords: Palestine question, Zionism, State of Israel, Arab-Israeli wars.

Giriş

Orta Doğu, Akdeniz'in doğusu ve güneyindeki ülkeleri ve İran Körfezi'ne kıyısı olan ülkeleri içine alan bir coğrafyayı ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Bu bölgede Türkiye, İran, Irak, Suriye, Lübnan, İsrail, Ürdün, Mısır, Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Yemen, Umman ve Kuzey Afrika boyunca Mısır, Libya, Tunus, Cezayir ve Fas yer almaktadır. Bir başka tanım ise dar anlamıyla bölgeyi yorumlamaktadır. Bu dar tanıma göre Mısır'ın batısındaki ülkeler Kuzey Afrika kavramı ile ifade edilir ve Afganistan ve Pakistan'ın bulunduğu bölge ise Güneybatı Asya kavramı ile ifade edilir. Bu dar tanım daha çok Arap ülkelerini ve Orta Doğu'nun Arap olmayan unsuru olan İsrail, İran ve Türkiye'yi içermektedir (Arı, 2014, s. 19).

Orta Doğu, çeşitli dinler ve kültürlerin birleşim noktasıdır ve bu çeşitlilik tarih boyunca birçok savaş ve çatışmaya yol açmıştır. Bölgenin petrol kaynakları da uluslararası toplumun Orta Doğu'ya olan ilgisini artırmıştır. Tarihsel olarak, bu bölge pek çok zorlu meseleyle yüzleşmiş ve sayısız sorunla boğuşmuştur. Özellikle Arap Baharı olarak bilinen halk hareketleri, Orta Doğu'daki sorunların, çatışmaların ve şiddetin sürekli bir sorun olarak devam edeceğini gözler önüne sermektedir. Bölgenin en karmaşık ve derin sorunlarından biri ise kuşkusuz İsrail-Filistin anlaşmazlığıdır (Akçapa, 2021, s. 34). Günümüz Orta Doğu haritası büyük oranda Birinci Dünya Savaşı sonrasında İngiltere ve Fransa tarafından ortaya çıkarılmıştır. Bu iki ülke bölgeyi bu dönemde işgal etmiş ve doğal kaynakların paylaşımını esas alarak taksim etmişlerdir. 16 Mayıs 1916'daki Sykes-Picot Antlaşması'yla Birinci Dünya Savaşı sonrası Osmanlı Devleti'nin topraklarını paylaşacaklardır. Bu bölümde Fransa; Suriye Lübnan ve Kilikya'yı ele geçirirken İngiltere ise Irak, Ürdün, Kuzey Filistin topraklarını ele geçirmiştir (Ayata, 2018, s. 392). 16. yüzyılda Orta Doğu olarak adlandırılan bölgeyi hâkimiyeti altına alan Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı'yla dağılmış ve bölgede manda rejimleri ve Arap ulus devletleri kurulmaya başlamıştır (Ayata, 2018, s. 395). Bölge, özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yapılan anlaşmalarla şekillendirilmiş ve bu süreçte sınırlar, bölgesel güç dengeleri ve uluslararası çıkarlar yeniden düzenlenmiştir. Bu yeniden yapılanmanın en önemli sonuçlarından biri, Osmanlı Devleti'nin yıkılışı ve Filistin topraklarında ortaya çıkan siyasi belirsizlik olmuştur. Bu belirsizlik, aynı zamanda bölgenin en karmaşık meselelerinden biri olan Filistin-İsrail çatışmasının kökenini oluşturmaktadır.

İsrail-Filistin çatışması, toprak, kimlik ve egemenlik meselelerinin derin bir şekilde birbirine geçtiği, modern dönemin en uzun süreli ve en çekişmeli jeopolitik ihtilaflarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çatışmanın merkezinde, toprak ve devlet kurma taleplerinin sıklıkla dinî anlatılar ve tarihî yorumlarla desteklendiği, karşıt milliyetçi hedefler bulunmaktadır. Bu anlaşmazlık, esasen siyasi ideolojilerle dinî kimliklerin karmaşık etkileşimini içerir ve hem İsraili hem de Filistinli toplulukların perspektiflerini ve eylemlerini şekillendiren güçlü bir etken olmaya devam etmektedir (Hamdy, 2024, s. 4).

Filistin meselesi, sadece bölgesel bir sorun değil, aynı zamanda küresel güç dengelerinin de şekillendiği bir alan hâline gelmiştir. Yahudilerin Filistin'e göç etmesi ve bölgedeki Arap nüfusla yaşanan çatışmalar, 20. yüzyıl boyunca devam eden bir soruna dönüşmüştür. Bu çatışmalar, İsrail Devleti'nin 1948'de kurulmasıyla yeni bir boyut kazanmış ve özellikle Arap-İsrail savaşları ile daha da derinleşmiştir. Filistinlilerin yaşadığı işgal, yerinden edilme, mülteci sorunu ve Arap dünyasının İsrail'e karşı aldığı tutum, bu meselenin uluslararası arenada tartışılan en önemli konularından biri hâline gelmiştir. Cleveland ve Bunton'un da (2009, s. 240) belirttiği gibi Filistin meselesinin kökeninde Siyonistlerin Filistinli Arapların yaşadıkları topraklar üzerinde hak iddia etmeleri yatmaktadır.

İsrail-Filistin çatışmasının tarihsel arka planının araştırılması, bölgeyi uzun süredir etkisi altına alan derin gerilimlere dair kritik bir kavrayış sunmaktadır. Bu tarihsel perspektif, çatışmanın sürekliliğine katkıda bulunan toprak ihtilafları, karşıt ulusal söylemler ve tarihsel kırgınlıkların nasıl evrildiğini anlamak için önemli bir çerçeve sağlar. Bu çalışmada Filistin meselesinin tarihsel kökenleri, İsrail Devleti'nin kuruluş süreci ve bu sürecin Filistin halkı üzerindeki etkileri incelenecektir. Ayrıca, İsrail'in kurulmasından sonra bölgedeki gelişmeler ve Filistin halkının direniş

hareketleri detaylandırılacaktır. Çalışmanın temel amacı, İsrail ve Filistin arasındaki çatışmaların tarihsel arka planını analiz ederek, günümüzdeki çatışma dinamiklerini anlamaya katkı sunmaktır.

Yöntem

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve Filistin meselesinin tarihsel kökenleri, İsrail'in kuruluş süreci ve sonrasında yaşanan olaylar analiz edilmiştir. Nitel araştırma yöntemi, özellikle toplumsal ve tarihsel süreçlerin daha derinlemesine incelenmesini sağladığı için bu çalışmada uygun görülmüştür. Araştırma sürecinde ikincil kaynaklardan faydalanılmış; kitaplar ve makaleler incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi ile tarihsel belgelerin ve akademik çalışmaların derinlemesine incelenmesi yoluyla, Filistin meselesinin tarihsel boyutu ve İsrail Devleti'nin kuruluşunun Filistin halkı üzerindeki etkileri ortaya konmuştur.

Araştırma Etiği

Bu makalede kullanılan araştırma yöntemleri nitel araştırma yaklaşımlarına dayanmaktadır. Araştırma kapsamında kitaplar ve makaleler gibi kamuya açık kaynaklar incelenmiş olup, insan veya hayvan denekleri üzerinde herhangi bir deneysel çalışma ya da bireylerden anket, mülakat veya odak grup çalışması gibi yöntemlerle veri toplanmamıştır. Bu nedenle, araştırmanın yürütülmesi için etik kurul onayı gerekmemektedir. Bununla birlikte, makale boyunca araştırma ve yayın etiğine tam uyum sağlanmış olup, tüm kaynakların etik kurallara uygun biçimde referans gösterildiği belirtilmelidir.

Filistin Meselesinin Tarihsel Arka Planı

Modern dönemdeki Filistin meselesinin kökenlerine geçmeden önce Filistin'in modern döneme kadar tarihinden kısaca bahsetmek Yahudiler açısından Filistin coğrafyasının neden önemli olduğunun ve neden Filistin'de devlet kurmak istediklerinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Çünkü Arjantin veya Uganda gibi seçenekleri tercih etselerdi günümüzde Filistin Meselesi gibi bir konu tartışılmayacaktı. Yahudilerin Filistin ile bağları esasında Tevrat'a dayanır. Tevrat'ın yaratılış konularını işleyen kitabı Genesis'e göre Yahudi kavminin başlangıcı İbrahim (Abraham) peygambere dayanmaktadır. İbrahim bu anlatıya göre Nuh peygamberin soyundan gelmektedir. Mezopotomya'dan Kenan diyarına göç eden İbrahim'in ailesinin başına önce oğlu İshak sonra onun oğlu Yakup (İsrail) geçmiştir. Yakup'un on iki oğlu İsrailoğullarının on iki kabilesini teşkil eder. Milattan önce 17. yüzyılda Yusuf'un liderliğinde Mısır'daki Nil deltasına yerleşen Yahudiler bu dönemde sayıca çoğalmışlardır. Mısır Firavunları döneminde takriben milattan önce 1400'lü yıllarda Mısır'daki zulümlerden kaçan Yahudiler Musa liderliğinde 40 yıl çöllerde yaşamıştır. Yahudileri Filistin'e gitmeleri konusunda Musa'nın yardımcılarında Yeşu (Joshua) yönlendirmiş ve kendi aralarındaki çeşitli çatışmaların nihayetinde Davut'u kral seçen Yahudiler tarihteki ilk Yahudi devletini kurmuştur (Armaoğlu, 1994, s. 6-8).

Takriben MÖ 1000'li yıllarda Davut ve onun oğlu Süleyman dönemlerinde Kudüs, Yahudilerin başkenti olmuştur ve Yahudiler bu dönemde ilk Yahudi tapınağını inşa etmişlerdir. Süleyman'ın ölümünden sonra Yahudi Krallığı ikiye bölünmüştür. Filistin'in kuzeyinde başkenti Samiriye (Samaria) olan İsrail Krallığı yaklaşık 200 yıl hayatta kalmış ve MÖ 722'de Asurluların istilasına uğramıştır. Filistin'in güneyinde yer alan ve başkenti Kudüs olan Yahuda Krallığı MÖ 586'ya kadar varlığını sürdürmüştür ancak Yahuda Krallığı da Babil istilasıyla ortadan kalkmıştır. 470 yıl boyunca Yahudilerin kutsal tapınağı olan Süleyman Mabedi Babiller tarafından yıkılmış ve Kudüs tahrip edilmiştir. Tevrat'taki pek çok efsanenin 70 yıl kadar süren Babil esareti döneminde ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Perslerin Kudüs'ü Babillilerden almasından sonra Yahudilerin özerk bir statüde yaşama imkânı oluşmuş ve Pers hükümdarlarından II. Dara (Darius) döneminde Yahudiler Süleyman Mabedi'ni yeniden inşa etmişlerdir. Ancak Makedonya Kralı Büyük İskender'in MÖ 331'de Fırat Nehri'nden Mısır'a kadar olan toprakları ele geçirmesiyle bu coğrafyadaki Pers hâkimiyeti son bulmuştur. Yahudiler Filistin'de Helenizm'i yerleştirmek isteyen Makedonya Krallığı'na karşı isyan ederek MÖ 141'de yeniden Yahudi devletini kurmuştur ancak 70 yıl ayakta kalan bu devlet Roma istilasıyla yıkılmıştır. Roma idaresi altında yaşayan Yahudiler, MS 66'da

ayaklanmış ve Roma İmparatoru Vespasianus'un oğlu Titus komutasındaki Roma ordusu Yahudileri kılıçtan geçirmiş ve Süleyman Mabedi'ni yıkmıştır. Bu isyanın bastırılmasından sonra Roma zulmünden kaçabilen Yahudiler, Dünya'nın çeşitli coğrafyalarına dağılmışlardır ki buna 'diaspora' denilmektedir (Armaoğlu, 1994, s. 8-9; Taylor, 1971, s. 10).

Hız. Ömer'in halifeliği döneminde İslam orduları 638 yılında Yermük Savaşı'nda Bizans'ı mağlup etmesiyle Filistin coğrafyası Müslümanların egemenliğine girmiştir (Armaoğlu, 1994, s. 10). 1099'da Birinci Haçlı Seferi sırasında Kudüs, Haçlı orduları tarafından işgal edilmiş ve burada Kudüs Krallığı adıyla bir Haçlı devleti kurulmuştur. Şehir, yaklaşık 88 yıl boyunca Haçlıların kontrolünde kalmış, ancak 1187 tarihinde Selahaddin Eyyubi'nin liderliğindeki Eyyubiler tarafından geri alınmıştır (Çiftçi, 2019, s. 99-103). Kısa bir dönem Haçlı işgali hariç Kudüs, 1300 yıl boyunca İslam ülkelerinin idaresinde yönetilmiştir (Armaoğlu, 1994, s. 10).

En az iki bin yıl boyunca Yahudilerin büyük bir çoğunluğu ne Kudüs'te yaşamıştır ne de İbranice bilmektedir. Yahudiler uzun bir dönem boyunca Orta Doğu'nun çeşitli coğrafyalarında ve ağırlıklı olarak Avrupa'da azınlık olarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Goldschmidt ve Davidson, 2006, s. 272). Avrupa'da ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla ve 19. yüzyılda tüm kıtada ulus devletlerin kurulmaya başlamasıyla antisemitizm kıtada yükselişe geçmiştir. Yahudilerin bu dönemlerde inşa edilen uluslara entegre edilememesi sorunu bu antisemitizmin kıtada yeniden dirilmesinin nedenlerinden biridir. Bu dönemde Yahudileri dışlayıcı pratikler, asimilasyonun gerçekleşmesini mümkün kılmamıştır (Keleşoğlu, 2014, s. 421).

Filistin Meselesi, tarihsel açıdan üç döneme ayrılabilir. Birinci dönem, modern bir ideoloji olarak ortaya çıkan Siyonizm ile birlikte 1882 yılından itibaren Filistin'e Yahudi göçleriyle başlamıştır. Bu göç zaman içerisinde tırmanarak artmış ve birinci dönem 1948'de İsrail Devleti'nin kurulması ve Filistinlilerin vatanlarından sürülmesine kadar sürmüştür. İkinci dönem, Arap ülkelerinin yeni kurulan İsrail'i yok etmek amacıyla saldırıya geçmesiyle başlamaktadır. Arap ülkelerinin saldırıları Filistin meselesini iki halk arasındaki bir anlaşmazlıktan egemen devletler arasındaki bir çatışmaya dönüştürmüştür. Bu nedenle uluslararası toplumun ilgisi savaştan taraflar arasında sulhu tesis etmeye yönelmiştir. Yani İsrail ile onun komşu devletlerinin ilişkilerinin normalleştirilmesine odaklanılmıştır. Filistin Meselesi, pek çok kaynakta Arap-İsrail Çatışması olarak ele alınsa da bu ifade sadece ikinci dönem için geçerli bir ifadedir. Çünkü Filistin Meselesi, İsrail ile Arap devletlerinin sorunu değil İsraililer ile yurtlarından edilen Filistinlilerin sorunudur. Filistinliler ile İsraililer arasındaki doğrudan müzakerelerin başlangıcını oluşturan 1993 yılındaki Oslo Anlaşması ile Filistin meselesinin üçüncü dönemi başlamıştır (Gelvin, 2011, s. 217-218).

Alman Yahudisi sosyalist Moses Hess, 1862'de "Roma ve Kudüs" adlı bir kitap yayımlamış ve Yahudilerin İsrail ülkesinde sosyalist bir ulus devlet kurmaları gerektiğini savunmuştur. Siyonist bir Yahudi olan Leon Pinkser 1882'de "Kendini Özgürleştirmek" isimli bir kitap kaleme almış ve Rusya'da ciddi etkiler yaratmıştır. Bu dönemlerde Çarlık Rusya, Yahudilere karşı bir dizi baskılayıcı uygulama yürütmektedir. Pinkser, kitabında Yahudilerin kendilerine ait bir vatanları olmadığı için antisemitizm karşısında güçsüz kaldıklarını belirtmektedir. Pinkser'in kitabı Rus Yahudilerine Siyonist kulüpler ve araştırma grupları kurmak konusunda ilham kaynağı olmuştur. İbranice "Hovevei Zion" ya da "Hibbat Zion" olarak ifade edilen Sion Sevenler adlı federasyon da bu dönemde kurulmuş ve Rusya'dan diğer Avrupa ülkelerine yayılmıştır. Bu dönemde BILU (Beit Ya'cov ichu vnelcha-Yakup'un evine git biz de peşinden geleceğiz) hareketi Filistin'e genç Yahudi grupları yollamaya başlamıştır. Bu iki hareketteki göçmen Yahudiler "birinci aliya" olarak adlandırılan olguyu oluşturur. Aliya İbranicede yükseliş anlamına gelmektedir ve İsrail ülkesine gitmek anlamını ihtiva eder. Göç ederek Filistin bölgesine gidenler olim (yükselenler) olarak adlandırılır (Goldschmidt ve Davidson, 2006, s. 274-275). 1870'lerde Filistin'deki Yahudi sayısı 15 bini bulmazken bölgenin Arapça konuşan yerli nüfusu 450 bin civarındadır (McCarthy, 1990, s. 10).

Viyanalı bir Yahudi olan gazeteci Theodor Herzl 1896'da Yahudi Devleti isimli kitabı yayımlamış ve Siyonizm'in savunmasını yaparak Yahudilerin kendilerine ait bir devleti olması gerektiğini anlatmıştır. Herzl, 1897'de Birinci Uluslararası Siyonist Kongresi'ni toplamayı başarmıştır.

Bu kongrede Yahudilerin Filistin’de bir devletinin olmasının gerektiği, bu amaca ulaşmak için Filistin’e göçler, Yahudi örgütlenmeleri, Yahudilik bilincinin güçlendirilmesi ve devletlerden destek alınması kararları alınmıştır. Theodor Herzl; zengin Yahudilerin ve Avrupa’nın çeşitli devletlerinin desteğini alabilmek için aralıksız bir mücadele sergilemiştir. Herzl’in yaşamı, mücadelesi ve öğretileri politik Siyonizm’i pekiştiren birinci olgudur. İkincisi ise 1905 yılındaki Rusya’daki başarısız devrim sonrası bazı idealist Yahudilerin Filistin’e göç etmesidir. İkinci aliya olarak adlandırılan bu göç dalgasından (1905-1914) sonra gelen yerleşimciler, Filistin’de okullar, tiyatrolar, gazeteler, sendikalar, işçilerin mülkiyetinde fabrikalar kurarak gelecekteki kurumların ilk adımını atmışlardır (Goldschmidt ve Davidson, 2006, s. 275-276).

Theodor Herzl’in 1905 yılında ölmesinin ardından Chaim Weizmann, Siyonist hareketin en önemli liderlerinden biri olmuştur. Weizmann’a göre Filistin’de bir Yahudi yurdunun oluşması İngiltere’nin hamiliğinde gerçekleştirilebilirdi. Bu nedenle D. Lloyd George, Arthur J. Balfour ve Sir Herbert Samuel gibi İngiliz liderlerle yakın dostluklar kurmuştur. Weizmann’ın İngiliz liderlere yönelik çabaları sonuç vermeye başlamış ve 1 Kasım 1917 tarihinde İngiliz hükümeti Balfour Deklarasyonu olarak anılan mektup ile Yahudi devletinin kurulması noktasında yardımlarda bulunacağını belirtmiştir (Cleveland ve Bunton, 2009, s. 244; Balci, 2010, s. 103).

Yahudileri Filistin’e göç ettirmek için büyük bir çaba harcayan Siyonist hareket açısından Birinci Dünya Savaşı önemli fırsatlar yaratmıştır. Bu dönemde başat güç olan İngiltere’nin dış işleri bakanı olarak görev yapan Lord Arthur James Balfour, 1917 yılında İngiltere Siyonist Dernekleri Başkanı Lord Walter Rothschild’a hitaben bir mektup kaleme almıştır. Balfour Deklarasyonu olarak ifade edilen metinde Britanya, Yahudilerin Filistin’de bir yurt elde edebileceğini vaat ediyordu ve bu metin Siyonistlerin bugüne kadar elde ettiği en önemli somut siyasi başarıydı (Keleşoğlu, 2014, s. 422). Bu deklarasyon yalnızca İngiliz yöneticileri etkileyerek elde edilmemiştir. Rusya ve ABD’deki Yahudi cemaatlerinin yönetimler üzerinde oluşturdukları baskının yanı sıra Weizmann’ın Birinci Dünya Savaşı şartlarında Siyonistlerin Almanları destekleyebileceği ihtimalini dile getirmesi ve bir nevi savaş şartlarında Yahudi sermayesini tehdit unsuru olarak göstermesi de etkili olmuştur (Ataov, 1970, s. 41; Balci, 2010, s. 103; Keleşoğlu, 2014, s. 423).

Balfour Deklarasyonu’nun önemi Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Filistin’de İngiltere’nin Manda Yönetimi kurmasıyla daha da belirginleşecektir. 1919 yılındaki Paris Barış Konferansı’na katılan Siyonist delegeler savaş sonrası düzenlemelere yönelik beklentilerini ortaya koymuşlardır. Bu beklentiler; (I) Balfour Deklarasyonu’nun anlaşmaya dâhil edilmesi, (II) Filistin bölgesinde (Yahudiler nüfusun %10’unu oluşturduğu için) kendi kaderini tayin hakkının (self-determinasyonun) göz ardı edilmesi, (III) Filistin’de İngiltere’nin mandasının kurulması, (IV) Filistin bölgesine yönelik Yahudi göçünün sınırlandırılmaması ve (V) Yahudileri temsil eden, yasal statüye ve önemli yetkilere sahip bir Filistin Yahudi Konseyi kurulmasıdır (Khoury, 1971, s. 11).

Paris Barış Konferansı’nda (18 Ocak 1919- 21 Ocak 1920) Siyonistler tüm taleplerini elde edemediler, ancak Filistin Mandası’nın kurulmasıyla daha büyük başarılar elde etmek için güçlü bir konumda yer aldılar. Arapların durumu şu şekilde özetlenebilir: Araplar, Yahudilere göre Filistin üzerinde daha geçerli bir hakka sahipti. Filistin’in yedinci yüzyıldan yirminci yüzyıla kadar neredeyse kesintisiz olarak Arapların kontrolünde olması, iki bin yıl önce sona eren kısa bir Yahudi yerleşimine dayanan tarihî hakka göre daha güçlü bir argüman oluşturuyordu. Eğer her grup, bir zamanlar atalarının sahip olduğu topraklar üzerinde hak iddia ederse, dünya yasal ve siyasi olarak kaosa sürüklenecekti. Din temelinde yapılan iddialar geçerli olsaydı, Hristiyanlar ve Müslümanlar da Filistin üzerinde hak iddia edebilirlerdi. Dahası, dinî inançlara dayalı vaatler, bir grup tarafından başka bir gruba hukuki veya ahlaki olarak bağlayıcı olamazdı. İnsani açıdan bakıldığında, Hristiyan dünyası, Hristiyan hoşgörüsüzlüğünün yarattığı olumsuz durumu düzeltmeye çalışıyordu, ancak bu yalnızca Araplar pahasına gerçekleşiyordu. Araplar, Yahudilere dinî bir grup olarak karşı değillerdi ve Yahudilerin Filistin’e siyasi amaç taşımadan göç etmelerine itiraz etmezlerdi. Bununla birlikte, azınlık bir grubun, çoğunluğun çıkarlarını ve isteklerini yok sayması adil veya demokratik değildi. Balfour Deklarasyonu, bir İngiliz yetkilinin özel bir İngiliz vatandaşa verdiği bir sözden ibaretti ve bu nedenle uluslararası hukukta yasal bir bağlayıcılığı yoktu (Khoury, 1971, s. 11-12). Balfour Deklarasyonu’ndan

sonra 1920’de San Remo Konferansı’nda Filistin bölgesinde Britanya Manda Yönetimi kurulması kararlaştırılmıştır. Milletler Cemiyeti’nin 24 Temmuz 1922’deki Filistin Mandası kararı ile manda yönetimi hukuken ortaya çıkmıştır.

Birinci aliya yani Filistin bölgesine Avrupa’dan ilk Yahudi göçü başlamadan önce bölgedeki Yahudiler nüfusun %4’ünü bile oluşturmamaktadır. Bu dönemde Filistin’deki Yahudi nüfusun sayısı 15 bin civarındayken Müslümanlar 403 bin ve Hristiyanlar ise 44 bin civarındadır (McCarty, 1990, s. 10). Ancak 1922 yılına gelindiğinde bölgede toplamda 740 bin civarındaki nüfusun yaklaşık 84 bini Yahudilerden oluşurken Müslüman nüfus yaklaşık 574 bindir. Yani 1922 yılına gelindiğinde bölgedeki toplam nüfusa oranla Yahudiler %12’ye yaklaşmıştır (McCarthy, 1990, s. 30). 1922 yılında Manda Yönetimi’nin kurulmasından 1947 yılına kadar bölgeye Yahudi göçü ciddi oranda artmış ve bölgede Yahudi nüfusu 602 bini geçmiştir. Bu dönemde Müslümanlar 1 milyon 175 bin civarındayken Hristiyanlar ise 149 bin civarındadır. Yahudi nüfus 1946 yılı itibarıyla toplam nüfusun %31’ini oluşturmaya başlamıştır (McCarty, 1990, s. 37). Yahudiler 1922’de Filistin topraklarının %3’üne tekabül eden 751.192 dönüme sahipken, 1947’de Yahudilerin sahip olduğu toplam alan 1,73 milyon dönüme ulaşmıştır ve bu da ekilebilir arazinin yaklaşık yüzde 24’üne ve Filistin’in toplam yüz ölçümünün yüzde 7’sine tekabül etmektedir (Farsoun ve Zacharia, 1997, s. 80).

İki savaş arası dönem boyunca bölgeye Yahudi göçünün ciddi oranda yükselmesi İngiliz Manda Yönetimi’ne karşı Arap isyanlarının ortaya çıkmasına neden olmuş ve Filistin milliyetçiliğinin oluşmasında önemli rol oynamıştır. İngilizler İkinci Dünya Savaşı’nın da etkisiyle bölgede Arapları karşılarına alacak politikalar izlediklerini beyan eder nitelikte 1939 yılında Beyaz Bildiri açıklamışlar ve Yahudi göçünü sınırlandıracaklarını, 10 yıl içinde bağımsız bir Filistin devleti kurulacağını belirtmişlerdir. Bunun üzerine Siyonistler Amerika Birleşik Devletleri’nin dostluğunu ve koruyuculuğun kazanmaya yönelik politikalar izlemeye başlamışlardır. İngilizler İkinci Dünya Savaşı’nın ekonomiye verdiği zararın da neticesinde dünyadaki manda ve kolonilerden çekilmeye başlamış ve 2 Nisan 1947 tarihinde Filistin sorununu Birleşmiş Milletler’e devretmişlerdir (Balcı, 2010, s. 105-106).

İsrail Devleti’nin kuruluşuna ve varlığını pekiştirmesine yol açan gelişmeler üç kritik aşamadan oluşmaktaydı. İlk aşama, 1945’ten 1947’ye kadar Filistin’deki Yahudi yerleşimcilerin, İngiliz yönetimine karşı yürüttüğü sistematik sabotaj ve direniş hareketiydi. Bu dönemde Yahudi gruplar, İngiliz mandasını zayıflatmak ve bağımsızlık taleplerini güçlendirmek için çeşitli saldırılar gerçekleştirdiler. İkinci aşama, 1947-1948 yılları arasında, Filistin’deki Arap ve Yahudi toplumları arasında patlak veren kısa ama şiddetli iç çatışmalarla şekillenmiştir. Bu dönemde her iki taraf da kendi bağımsız devletlerini kurma arayışındaydı ve bu çaba, iki toplum arasında derinleşen çatışmalara neden oldu. Üçüncü aşama ise, 1948’de İsrail’in bağımsızlığını ilan etmesinin ardından, İsrail ile komşu Arap devletlerinin orduları arasında gerçekleşen geniş çaplı savaştı. Bu savaş, İsrail’in varlığını pekiştirmesi açısından belirleyici oldu. Bu üç aşama boyunca, uluslararası diplomatik çabalar, hem Araplar hem de Yahudiler için kabul edilebilir bir çözüm bulmakta sürekli başarısız oldu. Diplomatik girişimlerin yetersiz kalması, bölgedeki gerginlikleri daha da artırmış ve nihayetinde İsrail’in bağımsızlığının kalıcı hâle gelmesine ve Arap dünyası ile olan çatışmaların uzun yıllar boyunca devam etmesine neden olmuştur (Cleveland ve Bunton, 2009, s. 262).

Manda bölgesinin geleceğinden sorumlu olan Birleşmiş Milletler, 29 Kasım 1947 tarihinde BM Genel Kurulu tarafından alınan kararla bir Yahudi devleti, bir Arap devleti ve Kudüs şehrinin uluslararası gözetimde olacağı ayrı bir birim (corpus seperatum) olmak üzere Filistin bölgesinin üçe bölünmesi kararını almıştır (Lewis, 1995, s. 363). Bu dönemde Yahudi nüfusu Filistin’in yaklaşık %31’ini oluştururken ve toprakların %7’sine sahipken, önerilen Yahudi devleti, tarihi Filistin topraklarının yaklaşık %56’sını kapsıyor ve içinde %45 oranında kayda değer bir Filistinli Arap azınlık barındırıyordu. Buna karşılık, önerilen Filistinli Arap devleti, Filistin topraklarının %44’ünü alıyor ve içinde önemsiz bir Yahudi azınlığı içeriyordu. Kudüs ve Beytüllahim ise uluslararası denetim altında ayrı bölgeler olarak planlanmıştı. Filistinliler ve diğer Araplar bu karara öfkeyle karşı çıkıp BM’nin kararını reddetti ve kısa sürede Yahudi Siyonist güçlerle Filistinliler arasında çatışmalar patlak verdi (Farsoun ve Zacharia, 1997, s. 111).

17 Aralık 1947'de Arap Birliği Konseyi bu bölünmeye gerekirse zor kullanarak dahi olsa karşı çıkacağını bildirmiştir. Yahudiler, BM Genel Kurulu'nun kararını kabul ederken Filistinli Araplar silahlı direnişe geçti. Yahudiler, mandanın son bulacağı gün olan 14 Mayıs 1948'de İsrail Devleti'nin kurulduğunu ilan etmişlerdir. Filistinli Araplar, komşu Arap devletlerinden destek almaya başlamıştı ve komşu Arap devletlerinin silahlı müdahaleleri sonrasında mesele uluslararası bir boyut kazandı ve Arap-İsrail savaşına dönüştü (Lewis, 1995, s. 363).

1940'lı yıllar, Orta Doğu'da devletlerarası ilişkilerde köklü değişimlerin yaşandığı bir dönem olarak öne çıkmaktadır. Bu on yıl, İsrail'in kuruluşuyla birlikte bölgede büyük bir dönüşüm başlatmış, yüz binlerce Filistinlinin mülteci durumuna düşmesine ve evlerini terk etmek zorunda kalmasına yol açmıştır. Aynı dönemde, Arap Birliği'nin kurulması, Arap dünyasında siyasi ve ekonomik birliğin temellerini atma girişimi olurken Mısır, Suriye, Lübnan ve Irak gibi Arap devletlerinin bağımsızlıklarını kazanması, bölgedeki güç dengelerini yeniden şekillendirmiştir. İngiltere ve Fransa gibi eski sömürgeci güçlerin bölgedeki etkisi hızla azalırken, ABD ve Sovyetler Birliği, dünya sahnesinde yeni süper güçler olarak yükselmiş ve Orta Doğu üzerindeki etkilerini artırmışlardır. Bu gelişmeler, bölgenin uluslararası ilişkilerinde yeni bir dönemin başlangıcını simgelemiş, bölgeyi büyük güçlerin jeopolitik rekabet alanına dönüştürmüştür (Cleveland ve Bunton, 2009, s. 270).

İsrail Devleti'nin Kurulmasından Sonra Filistin Meselesi

14 Mayıs 1948'de İsrail bağımsızlığını ilan ettikten hemen sonraki gün, ortak bir liderlikten ve güçlü bir politikadan yoksun olan Araplar, yeni kurulan devlete karşı saldırıya geçtiler. Savaş üç aşamada gerçekleşti. İlk aşamada, Araplar 11 Haziran 1948'de Birleşmiş Milletler temsilcisi Kont Folke Bernadotte'nin önerdiği ateşkese kadar, İsrail'e bırakılması planlanan Negev bölgesini ele geçirerek önemli bir zafer kazandılar. Ancak, bu ateşkes uzun sürmedi ve taraflar 8 Temmuz 1948'de çatışmalara yeniden başladı. Bu süreçte İsrail, Çekoslovakya ve Fransa'dan aldıkları silahlarla güçlenirken, Arap cephesi Ürdün'ün Doğu Şeria'yı ilhak etmesini tartışıyordu. Savaşın ikinci aşamasında, İsrail kuvvetleri, Filistin'e tahsis edilen Galile ve Tel Aviv-Kudüs koridorunu ele geçirdi, ancak Negev'i geri alamadı. 19 Temmuz 1948'den 15 Eylül 1948'e kadar süren ateşkesin ardından savaşın üçüncü ve son aşaması başladı. Arabuluculuk görevini yürüten Bernadotte'nin Yahudi militanlar tarafından öldürülmesiyle Siyonist kuvvetler politik olarak zorlansa da askerî açıdan güçlenerek Araplara karşı zafer kazandılar. Savaş sona erdiğinde, İsrail, Filistin topraklarının %80'ini kontrol altına almış ve yaklaşık 700.000 bin ile 800.000 Filistinli mülteci konumuna düşmüştü. Bu mülteciler, Lübnan ve Ürdün'e yerleşerek bu ülkelerin politikalarını şekillendirirken, Mısır ve Suriye'ye yerleşenler İsrail'e karşı saldırılar düzenleyerek 1967 savaşının zeminini hazırladılar (Balcı, 2010, s. 108-109; Cleveland ve Bunton, 2009, s. 268).

1949'da sona eren ilk Arap-İsrail savaşı, İsrail ile Arap komşuları arasında ateşkes anlaşmalarıyla son buldu, ancak çatışmanın temel sorunlarını çözmek yerine yeni problemler yarattı. Savaşın net olmayan sonuçları, İsrail'i tanıma ve güvenlik arayışına yöneltti ve bu da onu misilleme, önleyici saldırı ve stratejik derinliğini genişletmeye dayalı agresif bir savunma politikası benimsemeye sevk etti. Filistinliler ise silahlı mücadele ile vatanlarını savunmayı tek çıkış yolu olarak gördüler. İsrail, Arap ülkeleri ve uluslararası toplum tarafından toprakları elinden alınan Filistinliler, bağımsızlık mücadelesinde silahlı direnişe ve gerilla savaşına başvurdular. Aynı zamanda, Arap devletlerinin ardı ardına yaşadığı yenilgiler, toprak kayıpları ve uğradıkları aşağılamalar, Arap dünyasında istikrarsızlık ve meşruiyet sorunlarına yol açtı (Best vd., 2008, s. 429).

1948 savaşındaki zafer, İsrail'e ulus ve devlet inşası sürecine odaklanmak için yaklaşık on yıl kazandırdı. Bu dönemde, Başbakan David Ben Gurion liderliğindeki Mapai Partisi, İsrail iç politikasında egemenliğini güçlü bir şekilde sürdürdü ve diğer küçük sağcı, dinî ve Marksist partilerin varlığına rağmen siyasi sahneyi neredeyse tamamen kontrol etti. Politikanın ana hedefleri arasında daha fazla Yahudi göçmeninin ülkeye entegrasyonu, ekonomik bağımsızlığın sağlanması ve hem sivil hem de savunma sanayisi için gerekli silah ve teknoloji desteğinin sağlanması bulunuyordu (Best vd., 2008, s. 430).

Yenilgiye uğrayan Arap devletleri de ie dönerek ulus ve devlet inşası sürecine odaklandılar. Suriye, 1949'da yaşadığı üç askerî darbe ile büyük bir istikrarsızlık yaşadı; Ürdün Kralı Abdullah 1951'de suikaste uğrayarak yerine önce Talal bin Abdullah, ardından 1952'te Hüseyin bin Talal geçti. En önemli değişiklikler ise Mısır'da yaşandı. 23 Temmuz 1952'de, Mısır Kralı Faruk, Hür Subaylar Darbesi ile devrilerek sürgüne gönderildi. Bu darbeci subaylar, geride kalan monarşiyi, güçlü bir orduya, sosyal eşitliğe, sömürgeciliğin sona erdirilmesine, hızlı ekonomik kalkınmaya ve ücretsiz evrensel eğitime dayalı ilerici bir cumhuriyetle değiştirmeyi hedeflediler. Yeni başkan Muhammed Necib ve yardımcısı Cemal Abdünnasır, köklü sosyo-ekonomik reformlar gerçekleştirdiler. Ekim 1954'te Abdünnasır, Necib'in yerine geçti. Nasır, bağlantısızlık politikası, Arap birliği ve Arap sosyalizmi politikaları sayesinde Mısır'ı Orta Doğu'da ve yeni sömürgecilikten kurtulmuş devletler arasında etkili bir konuma taşıdı. Bu gelişmeler, İsrail'in ve süper güçler ABD ile Sovyetler Birliği'nin dikkatini çekti. İsrail, Mısır'daki değişiklikleri barış arayışında bir fırsat olarak değerlendirdi ve dönemin İsrail Dışişleri Bakanı Moshe Sharett aracılığıyla Paris üzerinden gizli müzakerelere başladı. Sharett, kalıcı bir barışın yalnızca müzakerelerle sağlanabileceğini düşünüyordu. 1953'te Ben Gurion'un emekliliğiyle Sharett başbakanlık görevine geldi ve Mısır ile bir ilerleme sağlama umutları arttı. Ancak, Sharett'in abalaları, Araplarla sadece askerî güç diliyle anlaşılabilceğini düşünen ve bu yüzden Sharett'i yanlış yönlendirilmiş gören Ben Gurion tarafından engellendi (Best vd., 2008, s. 430).

İsraili liderler, Mısır'ın giderek artan gücünün İsrail için bir tehdit hâline gelmeden önce zayıflatılması gerektiğine inanıyorlardı. Ayrıca, 1948 savaşının ardından belirlenen sınırların İsrail için yeterli olmadığını düşünüyorlardı. Bu doğrultuda, dönemin İsrail Başbakanı David Ben Gurion, İngiliz ve Fransız hükümetleriyle yaptığı görüşmelerde, 1956 Savaşı'na ilişkin pazarlıklar çerçevesinde, bölge sınırlarını yeniden şekillendirecek bir plan önerdi. Bu plana göre, Ürdün toprakları İsrail ve Irak arasında paylaşılacak, Lübnan'ın güneyi ve Sina Yarımadası ise İsrail'e dâhil edilecekti. İsrail'in amacı, "önleyici" ve "genişlemeci" hedeflerinin yanı sıra, 1948'den beri Arap ülkeleri ve Filistinli gruplarla süregelen ve İsrail'in hareket alanını sınırlayan sınır çatışmalarını da sona erdirmektir. 29 Ekim 1956'da İsrail'in ani saldırısıyla başlayan Süveyş Krizi, ABD ve SSCB'nin müdahalesi sonucu 7 Kasım 1956'da ilan edilen ateşkesle son buldu. Savaş sırasında İsrail, Sina Yarımadası'nın büyük bir bölümünü ve Sharm El-Şeyh'in büyük bir bölümünü işgal etti, ancak ABD'nin baskısıyla sınır çatışmalarının durdurulması ve Akabe Körfezi'nin geri bırakılması gibi koşullar kabul edildi (Balci, 2010, s. 111).

5 Haziran 1967'de sabahın erken saatlerinde İsrail'in başlattığı ve "Altı Gün Savaşı" olarak bilinen çatışma, Mısır tarafından ancak üç saat sonra fark edilebilmiştir. Fakat bu aşamada, Mısır'ın ne İsrail'e karşı koyabilecek ne de İsrail hedeflerine saldırı gerçekleştirebilecek bir hava kuvveti kalmıştı. Mısır'ın hava gücü henüz havalanamadan etkisiz hâle getirilip saf dışı bırakılmıştı. Bu durum, kara harekâtının, hava desteği olmaksızın ve İsrail saldırılarına karşı savunmasız bir şekilde yürütülmesi anlamına geliyordu. Özellikle stratejik olarak savunmanın zor olduğu Sina gibi bölgelerde, bu durum Mısır kuvvetlerinin ağır kayıplar vererek geri çekilmesine yol açtı. Mısır hava kuvvetlerinin büyük ölçüde zarar gördüğünden Suriye, Irak ve Ürdün başlangıçta habersizdi. Ancak İsrail'in bu başarısında ABD ve İngiltere'nin desteği de önemli bir rol oynamıştı. Savaş öncesinde ve sırasında İsrail'e bu ülkeler tarafından yoğun destek verilmişti. Mısır'ın askerî istihbaratı ve radar sistemleri saldırıdan önce devre dışı bırakılmıştı. Savaşın ilk gününde, Mısır'a ait 360 uçağın 300 kadarı, Suriye'nin 50 ve Ürdün'ün 20 uçağı yerde imha edilmişti. İsrail'in 1967 Savaşı'nı önceden hazırlanmış bir plan doğrultusunda yürüttüğü oldukça açıktır. İsrail Hava Kuvvetleri Komutanı Mordeçay Hod da bu planın savaş öncesinde geliştirilmiş olduğunu doğrulamıştı. Savaşın ilk günü itibarıyla, İsrail Mısır ve diğer Arap ülkelerine ait 25 havaalanına saldırmış, ardından Sina'ya karadan ilerlemiş ve 9 Haziran'da Sina, Batı Şeria ve Golan Tepeleri'ni kontrol altına alarak iki cepheli harekâtını sonlandırmıştır (Ari, 2014, s. 294).

1967 yılında İsrail altı gün içinde Mısır, Ürdün, Suriye ordularını ve bir Irak birliğini yenilgiye uğratmıştır. Bu savaşın sonucunda İsrail; Ürdün Irmağı'nın batısını, Sina Yarımadası'nı ve Suriye'ye ait olan Golan Tepeleri'ni ele geçirmiştir. 1979 yılındaki İsrail-Mısır Barış Antlaşması'na kadar İsrail Sina Yarımadası'nı elinde tutacaktır (Lewis, 1995, s. 365). 1967 Altı Gün Savaşı, Arap orduları için

ağır bir yenilgiyle sonuçlandı ve bölgedeki güç dengesini köklü bir şekilde değiştirdi. Savaşın sonunda İsrail, Kudüs'ün tamamını, Batı Şeria'yı, Sina Yarımadası'nı, Gazze Şeridi'ni ve Suriye'ye ait Golan Tepeleri'ni işgal etti. Bu zafer, Arap-İsrail çatışmasının doğasını temelden dönüştürdü. Savaştan önce, hem İsrail hem de Arap devletleri için temel mesele, İsrail'in varlığı ve meşruiyeti üzerinedir. Ancak savaşın ardından, Arap devletleri için en önemli konu, işgal edilen toprakların geri alınması hâline geldi. İsrail ise bu toprakların iadesi karşılığında barış ve tanınma talep etti. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 242 ve 338 sayılı kararlarında ifade edilen "barış karşılığında toprak" ilkesi, İsrail ile Arap devletleri arasında ilerleyen dönemdeki tüm barış görüşmelerinin temelini oluşturdu. Bu prensip doğrultusunda, 1978 Camp David Anlaşması'nda İsrail, Mısır tarafından tanınma ve barış karşılığında Sina Yarımadası'ndan çekildi (Yale Law School, 2008, avalon.law.yale.edu). Savaşın sonuçları, Orta Doğu'daki siyasi ve diplomatik süreçleri derinden etkilemiş ve uzun yıllar sürecek barış görüşmelerinin zeminini hazırlamıştır (Gelvin, 2011, s. 285).

1960'lı yıllarda Filistin Meselesi konusunda Filistin Kurtuluş Örgütü adıyla yeni bir aktör ortaya çıkmıştır. 28 Mayıs 1964 yılında Ahmed El-Şukeyri'nin öncülüğünde gerçekleştirilen bir toplantıyla Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) resmen kurulmuştur (Balcı, 2010, s. 112; Arı, 2014, s. 307). FKÖ'nün temeli 1959 yılında Yaser Arafat tarafından kurulan El-Fetih'tir. 6 Gün Savaşı'nda Mısır, Suriye ve Ürdün'ün İsrail karşısında mağlup olmasının ardından Arafat, Şeria Nehri boyunca üsler kurarak gerilla savaşını yönetmiştir ve 1969 yılında Filistin Kurtuluş Örgütü'nün başkanlığını üstlenmiştir (Arı, 2014, s. 308). Filistin Kurtuluş Örgütü uzun bir dönem boyunca propaganda yöntemi kullanmış ve eylemleri diğer ülkelerdeki İsraililere ve başka hedeflere yönelik olmuştur. 1980'lerin sonlarında ise mücadele işgal edilmiş Filistin topraklarına taşınmıştır. Bu dönemden itibaren intifada adı verilen direniş dönemi başlamıştır. İntifada yabancı ülkelerdeki tarafsız hedefler yerine Filistin'deki işgalci askerleri hedef almıştır. Böylece intifadadaki temel amaç işgale dikkat çekmek yerine işgalci güçlerin motivasyonunu ve cesaretini kırmaktır (Lewis, 1995, s. 366).

1967 Arap-İsrail Savaşı'nın sonuçları, Arap dünyasında köklü değişimlere yol açtı. Bu savaş, Arap birliğinin başarısızlığını ortaya koyarak yerel milliyetçiliklerin güçlenmesine neden oldu. Siyasal hayal kırıklıkları, savaş sonrası yaygın ekonomik sorunlarla birleşince, ideolojik bir yeniden yönelime zemin hazırladı. Bir yandan siyasal İslam yükselirken, diğer yandan ekonomik ve siyasal liberalleşme eğilimleri, kapitalizme ve sınırlı bir demokrasiye geçiş süreçleri başladı. Arap devletlerinin İsrail'e karşı verdikleri tepkiler ise üç ana yol izledi: Mısır gibi ülkeler diplomasiyle çözüm arayışına girerken, Suriye daha fazla askerî güçlenme yolunu seçti. Üçüncü bir grup ise, Ürdün ve Lübnan örneklerinde olduğu gibi, çatışmadan fiilen uzak durarak, Filistin'in kurtuluşu retorikine sadık kalmayı tercih etti. Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat, 1970'te Abdünnasır'ın ölümünden sonra iktidara geldiğinde, İsrail ile barış yapma arayışına girdi. Sedat, Mısır'ın ekonomik durumunu iyileştirmek ve Abdünnasır'ın izlediği Sovyet yanlısı dış politikadan uzaklaşarak Batı ile daha yakın ilişkiler kurmak istiyordu. 1971'de İsrail'e barış teklifinde bulunarak bir çözüm önerdi, ancak İsrail bu teklifi reddetti. Bunun üzerine Sedat, İsrail'i barışa zorlamak amacıyla yeni bir savaş planladı. 1972'de bu planı hayata geçirmeye karar vererek, Suriye ile ittifak kurdu ve 1973'teki Yom Kippur Savaşı'nın hazırlıklarını başlattı (Best vd., 2008, s. 434-438).

6 Ekim 1973 tarihinde Suriye ve Mısır ortak bir plan doğrultusunda İsrail'e iki cepheden sürpriz bir saldırıya geçtiler. Savaşın ilk dört gününde İsrail önemli kayıplar verdi ve 1967 savaşında kazandığı toprakların bir kısmını kaybetti. Ancak 10 Ekim 1973'ten sonra İsrail hava üstünlüğünü ele geçirmiş ve karadan ilerleyerek Golan Tepeleri'ni yeniden ele geçirmiştir. 13 Ekim 1973'te Mısır cephesine yönelen İsrail, Ariel Şaron komutasındaki askerî kuvvetlerle 16 Ekim 1973'te Sina'nın kuzeyinden ilerlemiş ve Süveyş'in batı yakasına geçmeyi başararak güneye yönelmiş ve Mısır Üçüncü Ordusu'nun Kahire ile bağlantısını kesmiştir. Enver Sedat, İsrail'in Sina'da ilerlemesi ve Süveyş Kanalı'nı ele geçirmesinin ardından 16 Ekim 1973'te İsrail'in 1967'deki 6 Gün Savaşı ile ele geçirdiği topraklardan geri çekilmesi karşılığında ateşkese hazır olduğunu ve savaşın sona ermesi hâlinde Arap ülkeleriyle İsrail arasında görüşmelerin başlaması için gayret göstereceğini belirten bir açıklamada bulunmuştur (Arı, 2014, s. 318-319). 14 Ekim 1973'ten itibaren ABD'nin İsrail'e olan desteğini artırması üzerine 16 Ekim 1973'te Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) üyesi Arap devletlerinin, İsrail'e destek veren Batı ülkelerine yönelik petrol ambargosu başlamıştır (Arı, 2014, s. 319; Best vd.,

2008, s. 327). Krizin temel nedeni, Batılı ülkelerin İsrail'e askerî ve ekonomik yardımlarına tepki olarak Arap ülkelerinin petrol ihracatını durdurmaları ve petrol fiyatlarını radikal biçimde artırmalarıdır. Bu ambargo, Batı dünyasında ciddi bir enerji krizi doğurmuş, petrol fiyatlarında ani artışa neden olmuş ve küresel ekonomiyi derinden sarsmıştır. 26 Ekim 1973'te savaş sona erdiğinde hem İsrail cephesi hem de Araplar açık bir zafer kazanamamıştır. Hafız Esad, Mısır'ın 8 Ekim'de İsrail'e yönelik ilerleyen saldırıları durdurması nedeniyle İsrail'in pozisyonunun güçlendiğini belirterek Enver Sedat'ın savaş planına uymadığını ve İsrail ile ateşkesi kabul etmesini eleştirmiştir (Arı, 2014, s. 321-322).

17 Ocak 1974'te, ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'in arabuluculuğunda İsrail ve Mısır arasında ilk önemli anlaşma yapıldı. Bu anlaşma ile İsrail, Süveyş Kanalı'nın 20 mil doğusuna çekilmeyi kabul ederken, bölgeye sınırlı sayıda Mısır askerinin yerleşmesine izin verildi. Bunu takip eden ikinci anlaşma, 4 Eylül 1975'te imzalandı ve bu kez İsrail, Sina Yarımadası'nın daha iç bölgelerine, 50 mil doğusuna kadar geri çekildi. Aynı zamanda Mısır, askerî olmayan İsrail kargo gemilerinin Süveyş Kanalı'nı kullanmasına izin verdi. Bu dönemde İsrail'de iktidara gelen Likud hükümeti, Batı Şeria'yı ilhak etme planları doğrultusunda ve Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ile daha rahat mücadele edebilmek için Mısır ile bir anlaşma yapmaya olumlu yaklaşıyordu. Aynı şekilde, Mısır'ın giderek kötüleşen ekonomisi ve dış borçları nedeniyle ABD'den gelecek yardımlara duyduğu ihtiyaç, İsrail ile barışa yönelik isteğini artırdı. Bu iki gelişme, Kissinger'in arabuluculuğundaki barış görüşmelerine hız kazandırarak nihayet 1978 yılında Camp David Anlaşması'nın imzalanmasına olanak tanıdı (Balcı, 2010, s. 117).

Mısır Arap Cumhuriyeti Başkanı Muhammed Enver Sedat ve İsrail Başbakanı Menahem Begin, 5-17 Eylül 1978 tarihleri arasında Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Jimmy Carter ile Camp David'de bir araya gelerek Mısır ve İsrail arasındaki ilişkileri düzenlemekteydi. Bu kapsamda İsrail, Sina Yarımadası'ndan tamamen çekilmeyi kabul etti. Anlaşmanın en dikkat çekici sonucu ise, ilk kez bir Arap devleti olan Mısır'ın, İsrail'in varlığını resmen tanımasıydı. Bu, bölgedeki Arap-İsrail çatışmaları açısından önemli bir dönüm noktası teşkil ediyordu. Anlaşma ile birlikte Mısır ve İsrail arasında diplomatik ilişkilerin başlaması, Orta Doğu'da barış umutlarını artırırken, aynı zamanda Mısır'ın ABD ile daha yakın bir iş birliği içine girmesini sağladı (Balcı, 2010, s. 117).

Jimmy Carter, 1979'da Camp David Anlaşması'nda İsrail ve Mısır arasında oynadığı arabuluculuk rolüyle büyük övgüler toplasa da bu anlaşmanın uzun vadede beklenmedik sonuçları ortaya çıktı. Anlaşma, Mısır'ın Arap dünyasında dışlanmasına neden oldu ve Mısır, Arap Birliği'nden ihraç edildi. Bu gelişme, Araplar arasındaki güç dengesini değiştirerek, Irak'ın bölgedeki etkisini artırdı. Birçok siyaset bilimci, Irak'ın bu yeni durumu kullanarak Körfez'de hegemonik bir pozisyon elde etmek amacıyla 1980 yılında İran'a savaş ilan ettiğini savunmaktadır. Aynı şekilde, bazı akademisyenler İsrail'in 1982'de Lübnan'ı işgalini de Camp David Anlaşması'na bağlar. Anlaşma çerçevesinde Filistin sorununa dair maddeler zayıf ve etkisiz kalmıştı; bu durum, İsrail'in Filistinlilere kendi tek taraflı çözümünü dayatmak istemesine yol açtı. İsrail, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) Lübnan'daki varlığını bir engel olarak görerek Lübnan'ı işgal etti. Bu işgalin amacı, FKÖ'yü yok etmek ve Batı Şeria ile Gazze Şeridi'nde tek taraflı bir çözümü uygulamaktı. İsrail'in bu stratejik adımı atmasında, Mısır'ın imzaladığı barış anlaşmasına sadık kalacağına ve güneyden İsrail'i tehdit etmeyeceğine olan güveni de etkili oldu. Camp David Anlaşması'nın dolaylı sonuçlarından biri de Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat'ın suikasta uğramasıdır; Sedat, İslamcı gruplar tarafından İsrail'le yapılan barış anlaşması nedeniyle hedef alınmıştır (Gelvin, 2011, s. 275-276).

Batı Şeria'da FKÖ'nün gücünü kırmayı isteyen İsrail yönetimi bu doğrultuda Lübnan'a yönelik bir operasyon ile FKÖ'nün bölgeyi terk etmesini sağlamaya çalıştı. Ancak FKÖ, ABD arabuluculuğunda 1981 yılındaki FKÖ-İsrail ateşkesini bozmamak için eylemlerden kaçınmıştı. İsrail aradığı bahaneyi 3 Haziran 1982'de İsrail'in İngiltere Büyükelçisi Sholomo Argov'a yönelik gerçekleştirilen başarısız suikast girişiminde buldu. Bu suikast girişimini FKÖ hiçbir zaman üstlenmese de İsrail, Lübnan'ın güneyinden işgal harekâtı başlattı. 12 Ağustos 1982'de FKÖ, Lübnan'ı terk etmeyi kabul etti (Balcı, 2010, s. 119-120). İsrail'in Lübnan'dan FKÖ'yü uzaklaştırma hamlesi, İsrail'in beklediği sonuçları doğurmadı. FKÖ'nün boşalttığı alanı, İran'ın desteğiyle güçlenen

Hizbullah ve Emel gibi daha radikal gruplar doldururken, Batı Şeria’da Filistinlilerle İsrail askerleri arasındaki gerilim devam etti ve 1987’de İntifada’ya yol açtı. İsrail’in uyguladığı artan baskı politikaları, bölgedeki Yahudi yerleşimlerinin genişlemesi ve yerel Filistinlilerin su kaynaklarına erişimde yaşadıkları zorluklar, Filistin halkının yaşam koşullarını büyük ölçüde kötüleştirmişti. 9 Aralık 1987’de, bir İsrail askerî aracının dört Filistinliyi öldürmesiyle başlayan gençlerin protestosu, hızla tüm işgal altındaki bölgelere yayıldı. İsrail’in aldığı sert önlemler, hareketi daha da güçlendirdiği gibi dünya kamuoyunun Filistinlilere olan desteğini de artırdı. Özellikle, İsrail askerlerinin iki Filistinli gencin kemiklerini taşlarla kırması ve ağır silahlı askerlerin taş atan Filistinli çocuklara karşı görüntülerinin medya organlarında sıkça yer alması, Batı dünyasında Filistinlilere yönelik sempatiyi artırdı. 1990’da Save the Children tarafından hazırlanan bir raporda, İntifada’nın ilk iki yılında İsrail askerlerinin çocuklara uyguladığı şiddetin boyutları açıkça ortaya kondu. Raporda, 25.000’den fazla çocuğun yaralanarak tıbbi tedavi aldığı, bunların önemli bir kısmının ağır hasarlar yaşadığı ve bu çocukların büyük bir bölümünün 10 yaşın altında olduğu belirtildi. Bu olaylar sonucunda, Batı kamuoyunda uzun süre “terörist” olarak görülen Filistinliler, kısa sürede “masum siviller” olarak algılanmaya başlandı (Balcı, 2010, s. 120-122).

İntifada tüm şiddetiyle devam ederken Filistin sorununun geleceğini şekillendiren iki önemli gelişme daha yaşandı. İlk olarak, Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle küresel dengeler değişti ve Amerika’nın gözünde İsrail’in stratejik önemi azaldı. Bu durum, ABD’nin İsrail’e barış süreci konusunda baskı yapabilmesinin yolunu açtı. Nitekim George Bush yönetimi, İsrail’in eski Sovyet coğrafyasından gelen yüz binlerce Yahudi’yi entegre etmek için ihtiyaç duyduğu 10 milyar dolarlık krediyi barış sürecinin başlatılması şartına bağlayarak İsrail’i zor bir duruma soktu. İkinci önemli gelişme, Körfez Krizi’nin Filistin meselesine olan etkisiydi. FKÖ’nün, Saddam Hüseyin liderliğindeki Irak’ı desteklemesi, Körfez ülkelerinden gelen ekonomik yardımın kesilmesine neden oldu ve bu durum FKÖ’yü barış görüşmelerinde daha tavizkâr bir tutum takınmaya zorladı. Ayrıca, Körfez Savaşı, ABD’yi Arap müttefiklerine karşı sorumlu hâle getirmişti ve Washington, barış girişimine öncülük ederek bu borcunu ödemek istiyordu. Bunun yanı sıra, Orta Doğu’da kurulması planlanan ve petrol akışının güvenliğini sağlayacak serbest pazar düzeninin sürdürülebilirliği, Filistin sorununun çözümüne bağlıydı (Balcı, 2010, s. 122).

1988 yılında, Filistin Ulusal Konseyi, Filistin’in bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu ilan, Filistin Devleti’nin uluslararası tanınması için önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir (Özkoç, 2009, s.174). 1988’in sonlarına doğru ve 1989’un başında, İntifada’nın etkileri, Amerikan yönetiminin diplomatik baskıları ve İsrail toplumunda Filistinlilerle barış yönünde artan kamuoyu talepleri, İsrail hükümetini müzakereler konusunda adım atmaya zorladı. Kamuoyu araştırmalarına göre, İsraililerin yarısına yakını Filistinlilerle masaya oturulmasını destekliyordu. Bu atmosferde, Likud ve İşçi Partisi’nden oluşan Ulusal Birlik hükümeti, kabine içindeki muhalefete rağmen barış görüşmelerine başlama zorunluluğunu kabul etti. Nihayetinde, 1989 yılının Mayıs ayında, Başbakan Izak Şamir liderliğindeki hükümet, Camp David Anlaşması’nı temel alarak, Filistinlilere özerklik sağlanması için görüşmelere başlanabileceğini açıkladı. Ancak, Şamir yönetimi, müzakerelere yalnızca Batı Şeria ve Gazze Şeridi dışındaki Filistinlilerin FKÖ tarafından temsil edilmemesi koşuluyla devam edilmesini kabul etti. Bu şartın benimsenmesiyle birlikte, 1991 yılının Ekim ayında Madrid Konferansı başlatıldı. 1992 seçimlerinde İşçi Partisi’nin zaferiyle, İzak Rabin (Yitzhak Rabin) önderliğindeki yeni hükümet, barış sürecine hem bölgesel hem de küresel koşulların yardımıyla yeni bir ivme kazandırdı. 1993 yılında başlayan Oslo Süreci’nde, İşçi Partisi’nden Yossi Beilin ve Filistin Kurtuluş Örgütü’nün (FKÖ) üst düzey isimlerinden Mahmud Abbas, barış görüşmelerine önemli katkılarda bulundu ve sürecin ilerlemesine öncülük etti. Oslo görüşmeleri, Filistin-İsrail anlaşmazlığının çözümü için tarihi bir adım olarak kabul edildi ve bu süreç, iki taraf arasında kalıcı bir barış için umut doğurdu (Best vd., 2008, s. 443; Arı, 2014, s. 344). 1993 yılında FKÖ ve İsrail hükümeti görüşmelere başlama ve birbirlerini tanıma kararı almışlardır. Bu görüşmeler neticesinde İsrail kolluk güçlerinin Gazze ve Batı Şeria’daki otoritelerini Filistinlilere devretme yönünde geçici anlaşmalar yapılmıştır (Lewis, 1995, s. 366).

Sürecin ilk adımı, 13 Eylül 1993’te imzalanan ve İsrail ile Filistin Kurtuluş Örgütü’nün (FKÖ) karşılıklı olarak birbirlerini tanımasını öngören anlaşmadır. Bu anlaşma, FKÖ’nün şiddet

kullanımından vazgeçmesi ve Gazze ile Eriha'da geçici bir özerk yönetim oluşturulmasını içermektedir. Sürecin ikinci aşaması ise 1994 yılının Mayıs ayında imzalanan bir başka anlaşmayla tamamlanmıştır. Bu anlaşma, Batı Şeria'da kademeli olarak bir Filistin Özerk Yönetimi'nin kurulmasını ve beş yıl içinde bağımsız bir Filistin devletinin oluşumunu hedeflemekteydi. Sürecin bir diğer önemli adımı ise 25 Eylül'de FKÖ Yürütme Kurulu ve 27 Eylül'de İsrail hükümeti tarafından onaylanan, "Oslo II" ya da "Geçici Anlaşma" olarak bilinen ve 28 Eylül 1995'te Washington'da Yaser Arafat, İzak Rabin, Bill Clinton, Hüsnü Mübarek ve Kral Hüseyin'in imzalarıyla hayata geçen yeni anlaşmadır. Bu aşamada, İsrail Batı Şeria'nın bazı kasabalarından çekilmiştir. Takip eden görüşmeler sonucunda, İsrail 1995'in Kasım ayında Cenin'den, aynı yılın Aralık ayında ise Nablus, Tulkarim, Beytüllahim ve Ramallah'tan geri çekilmiştir (Arı, 2014, s. 345).

İzak Rabin'in 1995'te Yahudi bir fanatik tarafından suikast sonucu öldürülmesi ve 1996'da Likud Partisi lideri Benjamin Netanyahu'nun başbakan olarak seçilmesi, İsrail ile Filistin arasındaki barış sürecini büyük ölçüde sekteye uğrattı. Aynı zamanda İsrail'in Suriye ile yürüttüğü müzakereler ve Ürdün ile normalleşme çabaları da ciddi şekilde zarar gördü. Netanyahu, ABD'nin baskısıyla Filistinlilerle iki önemli anlaşmaya daha imza atmış olsa da 1997'deki Hebron Anlaşması kısmen uygulandı, 1998'deki Wye Anlaşması ise neredeyse hiç hayata geçirilmedi. Bu süreçte, Filistinliler 1996 seçimlerinde Yaser Arafat'ın Filistin Yönetimi liderliğini onayladılar, ancak İsrail ile ilişkiler kötüleştiçe Arafat'a yönelik eleştiriler de arttı. Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (FHKC), Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi (FDKC) gibi solcu grupların yanı sıra Hamas gibi İslamcı gruplar, Arafat ve Filistin Yönetimi'ni siyasi satılmışlıkla suçladılar. Bu eleştiriler, Filistin Yönetimi'ndeki yaygın yolsuzluk iddialarıyla daha da arttı ve hem liderliklerine hem de genel olarak barış sürecine yönelik büyük bir hayal kırıklığına yol açtı (Best vd., 2008, s. 444).

Barak, müzakereleri yeniden başlatmak için önceliği Suriye'ye vermeyi seçti. Ancak, 4 Haziran 1967 sınırlarına tam olarak çekilmeye yanaşmaması, Rabin'in daha önce bu konuda verdiği taahhüdü kabul etmesine rağmen Suriye tarafında İsrail'in ciddiyetsiz olduğu ve iyi niyet göstermediği algısını yarattı. Barak, daha sonra Filistinlilerle nihai statü müzakerelerine yöneldi ve İsrail'in "benzeri görülmemiş" olarak tanımladığı bir teklif sundu. Ancak bu teklif, Filistinliler açısından yeterli değildi; zira Kudüs'ün statüsü, İsrail yerleşimlerinin geleceği, Filistinli mültecilerin durumu ve yaşayabilir bir Filistin devleti gibi temel konularda taleplerini karşılamadı. Bu teklif aslında ABD'nin bir uzlaşma önerisiydi ve Camp David Zirvesi sırasında Barak'ın zayıf insan ilişkileri de müzakerelerin gidişatını olumsuz etkiledi. 2000 yılında Camp David'de İsrail Başbakanı Ehud Barak ve Filistin Devlet Başkanı Yaser Arafat arasında yapılan görüşmeler, Kudüs'ün statüsü nedeniyle başarısızlıkla sonuçlandı. Ariel Şaron'un Mescid-i Aksa'ya yaptığı provokatif ziyaret, yeni bir intifadayı tetikleyerek İsrail ve Filistin arasında düşük yoğunluklu bir savaşa dönüştü. Bu durum, barış müzakerelerini sekteye uğrattı ve İsrail'in odağını iç güvenliğe kaydırıldı. Bu stratejik hata, Filistinlilerin ikinci intifadayı başlatmasıyla daha da ağırlaştı (Peretz, 2001, s. 24; Best vd., 2008, s. 444).

6 Şubat 2001'de yapılan başbakanlık seçimlerini Likud'un lideri Ariel Şaron, oyların %62,3'ünü alarak kazandı. Şaron, bağımsızlık savaşının bitmediğine inanıyordu ve hükümeti kurduktan sonra sistemli bir şekilde barış sürecini, Filistin kurumlarını ve liderliğini ortadan kaldırmayı amaçladı. Filistinli intihar saldırıları ve ABD'deki 11 Eylül 2001 Saldırıları Şaron'a gerekçe sağladı. Şubat 2002'de İsrail, Filistin topraklarına yönelik işgal operasyonlarına başladı. Şaron, Amerika ile İsrail'in aynı "teröre karşı savaş" içinde olduklarını vurguladı ve bu söylemle Filistin'e yönelik operasyonlarını meşrulaştırmaya yöneldi. Mart 2002'de başlatılan "Savunma Kalkanı Operasyonu" altı ay sürdü; bu süreçte İsrail, Arafat'ın karargâhını kuşatarak onu etkisiz hâle getirirken, Filistin'in kamu kurumlarına ve altyapısına ciddi zarar verdi. Artan gerginlik, uluslararası kamuoyunun dikkatini tekrar bölgeye çekti. 2002 yazında ABD, AB, Rusya ve BM'den oluşan "Dörtlü" bir barış planı hazırladı; ancak plan 30 Nisan 2003'te açıklandı. Üç aşamalı olan planın ilk aşamasında, Filistin'in şiddeti durdurup anayasa ve siyasi reformlara yönelmesi, İsrail'in ise işgal ettiği topraklardan çekilmesi ve yerleşim faaliyetlerini dondurması öngörülmüyordu. İkinci aşamada, geçici sınırlarla bir Filistin devleti kurulması hedefleniyordu. Son aşamada ise, İsrail'in 1967 sınırlarına çekilmesi ve mülteciler sorununun çözümü planlanıyordu. Kudüs konusunda ise her iki tarafın dinî ve politik hassasiyetleri göz önünde bulundurulacaktı. Plan her iki tarafça kabul gördü,

Arafat Mahmud Abbas'ı başbakan olarak atadı, ancak Arafat'ın güvenlik kontrolünü Abbas'a devretmemesi nedeniyle süreç aksadı. Abbas, radikal grupların şiddetini durduramayarak Kasım 2003'te istifa etti. Bu arada, Şaron yönetimi Batı Şeria ile İsrail'i ayıran ve önemli Filistin topraklarını İsrail tarafında bırakan "ayırım duvarı" inşa etmeye başladı. Yahudi yerleşimlerinin genişlemeye devam etmesi ve Filistinli intihar saldırılarının artması, 2004'te barış planına dair umutlar zayıfladı. Refah mülteci kampına yönelik İsrail askerî operasyonları, barış planının tamamen rafa kaldırılmasına yol açtı (Balcı, 2010, s. 128-129).

Yaser Arafat'ın 11 Kasım 2004'te ölümü ve Mahmud Abbas'ın 9 Ocak 2005'te FKÖ başkanlığına seçilmesi, barış planını yeniden gündeme getirdi. Abbas ve İsrail Başbakanı Ariel Şaron, 8 Şubat 2005'te Şarm El-Şeyh'te bir araya gelerek çatışmaların durdurulması ve barış görüşmelerinin başlaması konusunda mutabakata vardılar. Ancak, İsrail'in tek taraflı eylemleri ve Abbas'ın Filistin'deki şiddeti kontrol edememesi gerginliği artırdı. Ağustos 2005'te İsrail, Gazze Şeridi'nden çekilme planını uygulamaya koyduğunu belirtse de her yaşanan hadiseyi bahane olarak sunmaya ve bölgeye saldırılar düzenlemeye devam etti. 25 Haziran 2006'da Hamas'ın bir İsrail askerini kaçırmaması, İsrail'in geniş çaplı bir askerî operasyon başlatmasına ve bu süreçte 250'ye yakın Filistinli sivilin ölmesine yol açtı. Ocak 2006'daki parlamento seçimlerini Hamas'ın kazanması, Filistin'in uluslararası imajını olumsuz etkiledi. Washington, İsrail'i tanımadığı sürece Hamas hükümetini kabul etmeyeceğini açıkladı, Avrupa Birliği ise ekonomik yardımları kesti. Bu durum Filistin'de ekonomik bir krizi tetikledi ve ardından FKÖ ile Hamas arasında politik gerilimler arttı (Balcı, 2010, s. 129-130).

İsrail-Filistin çatışması derin bir çıkmaz içinde sıkışıp kalmıştır. 2003 yılında oluşturulan yol haritası, 2005 yılı sonuna kadar bir Filistin Devleti'nin kurulmasını hedefliyordu, ancak bu plan hayata geçirilemedi. İsrail, Batı Şeria'daki yerleşim faaliyetlerini sürdürdü ve Filistin yönetimi de Hamas ile el-Fetih arasında yaşanan bölünmeyi çözmekte zorlandı. 3 Mayıs 2011'de imzalanan uzlaşma anlaşması, iki grup arasındaki tüm görüş ayrılıklarını gidermekte yetersiz kaldı. Gazze'de kontrolü 2007'den itibaren elinde bulunduran Hamas, İsrail'in uyguladığı ablukaya karşılık olarak, abluka kaldırılmadığı sürece ateşkesi yenilemeye gerek duymadı. Bu durum, 20 Aralık 2008'de, Hamas'ın ateşkesi reddetmesiyle daha da kötüleşti. İsrail'e yönelik roket ve havan saldırılarının ardından İsrail Ordusu, 27 Aralık 2008 ile 17 Ocak 2009 tarihleri arasında Gazze'ye "Dökme Kurşun" Operasyonu'nu başlattı. Bu operasyon, dünya genelinde büyük tepki çekti ve İsrail'in imajı zarar görünürken, Tel Aviv-Ankara ilişkileri de olumsuz etkilendi.

2008 yılında Gazze'ye yapılan İsrail saldırısı sırasında, dünya genelinde Filistinlilere duyulan sempati artarken, İsrail'de askerî operasyonlara büyük destek verilmiştir. Bu operasyonlar, İsrail halkı tarafından meşru müdafaa olarak görülmüştür. Aynı dönemde, İsrail solunun, işgalin sona erdirilmesi talepleri doğrultusunda giderek daha fazla güç kaybettiği gözlemlenmiştir. 2009 yılında yapılan seçimler, İsrail tarihinin en sağcı hükümetinin kurulmasına neden olmuş ve Başbakan Benjamin Netanyahu, güçlü yerleşimci lobisinin desteğiyle seleflerinin barış girişimlerini reddetmiştir. Netanyahu, Batı Şeria'daki yerleşimlerin genişletilmesi ve Doğu Kudüs'teki yerleşim faaliyetlerinin artırılmasıyla "Büyük İsrail" idealini sürdürmüştür. Bu tavizsiz politika, Netanyahu'nun tekrar tekrar seçim zaferleri kazanmasını sağlamıştır (Scott-Bauman, 2021, s. 127).

Mart 2011'de ise Gazze ile Güney İsrail arasında yeniden ateş açılması, daha geniş çaplı bir çatışma endişesini artıran bir krizin fitilini ateşledi. Amerika Birleşik Devletleri'nin arabuluculuk çabalarının başarıya ulaşma olasılığı düşük görünüyordu. Obama yönetimi, iki devletli çözüm, Batı Şeria'daki yerleşimlerin durdurulması ve Filistinlilerle müzakerelerin yeniden başlatılması çağrılarını yapsa da İsrail, Batı Şeria'daki yerleşim faaliyetlerine dair moratoryumunu uzatmayı reddetti ve doğrudan görüşmeler de sonuçsuz kaldı. Bu dönemde Filistin lideri Mahmud Abbas, hem Hamas ile olan ilişkilerinde hem de İsrail hükümetiyle görüşmelerinde büyük bir çıkmaz yaşamaktaydı. Bu nedenle, Abbas, Birleşmiş Milletler'e başvurarak uluslararası destek aramaya devam etti. 31 Ekim 2012'de Filistin, UNESCO'ya üye olarak kabul edilirken, 29 Kasım 2012'de Birleşmiş Milletler'de gözlemci devlet statüsü kazandı. Bu diplomatik başarı, sahadaki gerçekleri değiştirmemiş, aksine Netanyahu, Batı Şeria'yı ikiye bölecek yeni yerleşim projeleri başlatma kararı almıştır. Aynı yılın Kasım ayında, İsrail, "Savunma Sütunu Operasyonu" çerçevesinde Gazze'ye hava saldırıları

düzenleyerek İsraili sivillere yönelik roket saldırılarını azaltmayı hedefledi. Mart 2013'te Obama'nın İsrail ve Filistin'i kapsayan ziyareti ise yalnızca sınırlı sonuçlar doğurdu. Amerika'nın İsrail üzerinde baskı uygulamaması, kalıcı bir çözüme ulaşma umudunu oldukça zayıflattı (Vaïsse, 2024, s.412-413; Scott-Bauman, 2021, s. 128).

ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin arabuluculuğuyla 2013 yılında barış görüşmeleri yeniden başlatılmış olsa da, Netanyahu, yerleşim faaliyetlerini dondurmaya reddetmiş ve bu durum, Filistinliler tarafından İsrail'in zaman kazanma taktiği olarak yorumlanmıştır. Bu dönemde İsrail'deki emekli askerî ve güvenlik uzmanları tarafından hazırlanan bir rapor, yerleşim projelerinin İsrail'in güvenliğine katkı sağlamadığını, aksine güvenliği artıranın ordu olduğunu ortaya koymuştur. Ancak, barış müzakerelerine rağmen, 2014 yılı itibarıyla İsrail'in yerleşim faaliyetleri dört kat artmış, özellikle Doğu Kudüs'teki Yahudi yerleşimlerinin genişlemesi, iki devletli çözüm umutlarını tamamen zayıflatmıştır (Scott-Bauman, 2021, s. 128).

2014 yılının Haziran ayında, Fetih ve Hamas, Fetih'in egemen olduğu bir hükümet kurulması konusunda uzlaşmaya varmıştır. Hamas'tan tek bir üye bile hükümete dâhil edilmemesine rağmen, İsrail Başbakanı Netanyahu, Mahmud Abbas'ı "teröristlerle" iş birliği yapmakla suçlamış ve Filistin Yönetimi'ne gümrük gelirlerinin transferini durdurmuştur. Aynı ay içinde, Batı Şeria'daki bir yerleşim biriminden üç İsraili genç kaçırılarak öldürülmüş ve İsrail, cinayet emrinin Hamas tarafından verilmemiş olmasına rağmen örgütü sorumlu tutmuştur. Bu olayın ardından, Batı Şeria'da 350'den fazla Hamas destekçisi İsrail güçlerince tutuklanıp hapsedilmiştir. Krizin tırmanışı, Doğu Kudüs'te bir Filistinli gencin kaçırılarak yakılmasıyla devam etmiş ve Gazze'den İsrail'e roket saldırıları başlamıştır. İsrail, bu saldırılara hava saldırıları ve büyük çaplı bir kara harekâtıyla yanıt vermiştir. Yedi hafta süren bu savaşta, İsrail 6.000'den fazla hava saldırısı düzenlemiş ve Gazze'ye geniş çaplı bir kara operasyonu başlatmıştır. Çatışmalar sırasında, mahalleler tamamen yıkılmış, su ve elektrik altyapıları büyük ölçüde tahrip edilmiştir. Filistinlilerin roketleri, önceki çatışmalara göre daha uzak mesafelere ulaşarak Tel Aviv yakınlarına kadar inmiştir; ancak bu roketlerin çoğu, İsrail'in etkili Demir Kubbe füze savunma sistemi tarafından engellenmiştir (Scott-Bauman, 2021, s. 129).

Savaş süresince, İsraili insan hakları grubu B'Tselem'e göre 2.000'den fazla Filistinli yaşamını yitirmiştir ve ölenlerin büyük çoğunluğu savaş dışı sivillerden oluşmaktadır. İsrail tarafında ise 67 asker ve 5 sivil hayatını kaybetmiştir. Uluslararası toplumda özellikle çocuk ölümleri ve yaralanmaları büyük yankı uyandırmış olsa da, çatışmalar sona erdiğinde bu mesele dünya gündeminden düşmüştür. ABD ve Avrupa müttefikleri, İsrail'in kendini savunma hakkını desteklerken, Hamas ise direnişin zaferini ilan etmiş ancak İsrail'in Gazze'ye uyguladığı ablukayı kaldırmayı başaramamıştır. Aksine, abluka daha da sıkılaştırılarak Gazze'ye giren gıda maddelerine kısıtlamalar getirilmiş ve bölgedeki ekonomik durum daha da kötüleştirilmiştir. Netanyahu, Gazze'ye açılan tünellerin büyük bir kısmının yok edilmesini askerî bir başarı olarak sunmuştur; ancak bu durum, silah kaçakçılığının devam etmesini engelleyememiştir. Hamas, askerî ve siyasi bir güç olarak varlığını sürdürmüş, ancak İsrail hükümeti, Hamas'ın askerî olarak zayıflatıldığını ve çatışmaların ardından iki yıl boyunca Gazze'den gelen roket saldırılarındaki düşüşün bu caydırıcılığın bir kanıtı olduğunu savunmuştur. İsraililerin büyük çoğunluğu bu askerî kampanyayı desteklemiş ve 2015'te Netanyahu'yu, aşırı sağcı Yahudi Evi Partisi'nin üyelerini içeren bir koalisyon hükümetiyle yeniden seçmişlerdir (Scott-Bauman, 2021, s. 130).

El Cezire, 7 Ekim 2023 Cumartesi günü sabah saatlerinden itibaren son dakika haberlerini yayımlamaya başlamıştı ve sabah 6.35 civarında İsrail'in orta ve güney bölgelerine yönelik roket saldırıları hakkında ilk siren uyarılarıyla durumu gözler önüne sermişti. Bu, Hamas'ın Tel Aviv ve Kudüs gibi büyük şehirleri de hedef alarak binlerce roket fırlattığı "El Aksa Tufanı" adlı geniş çaplı saldırısının başlangıcını oluşturuyordu. Bu saldırılar, İsrail tarihinde en ölümcül gün olarak nitelendirilmiş ve bu saldırılar, Holokost'tan ve İsrail'in 1948'de devletleşmesinden bu yana Yahudilere karşı gerçekleştirilen en büyük toplu katliam olarak tanımlanmıştır (Oluwashakin ve Aboyade, 2024, s. 102). Bu saldırıya "İsrail'in 11 Eylül'ü" denmesinin nedenleri oldukça açıktır. Hamas'ın İsrail'e yönelik benzeri görülmemiş çapta bir saldırı başlatması, Holokost'tan bu yana bir günde en fazla Yahudi'nin öldürülmesiyle sonuçlanmıştır. Ayrıca, bu saldırı, İsrail'in istihbarat

servisleri ve savunma güçlerinin, halkı silahlanmış militanlara karşı korumada yetersiz kalmasını gözler önüne sermiştir. Bu olay, hem güvenlik açıklarını hem de ülkenin güvenlik stratejilerindeki zayıflıkları ortaya koyarak İsrail tarihindeki en yıkıcı günlerden biri olarak tarihe geçmiştir (O'Grady, 2023).

Gazze'deki İsrail-Hamas çatışması bağlamında Dördüncü Nesil Savaş (4GW) teorisi oldukça uygun bir açıklama sunar. Bu teori, devlet dışı aktörlerin, yani isyancı gruplar veya terör örgütlerinin, geleneksel askerî kapasiteye sahip devletlerle girdikleri asimetrik savaş türünü tanımlar. Dördüncü Nesil Savaş'ta, muharipler ile sivil unsurlar arasındaki ayırım belirsizleşir ve devlet dışı aktörler, konvansiyonel savaş stratejilerinden farklı, daha esnek ve kural dışı yöntemlerle mücadele ederler. Bu savaş türünde medyanın, psikolojik savaşın ve sivil toplumun etkisi belirleyici olabilir. Hamas'ın taktikleri, Dördüncü Nesil Savaşın özelliklerini yansıtarak, konvansiyonel askerî güce sahip İsrail'e karşı, gerilla savaşı ve sivil nüfusun dâhil olduğu hibrit stratejilerle hareket etmektedir (Oluwashakin ve Aboyade, 2024, s. 103-104).

Bulgular

Makalede elde edilen bulgular, İsrail-Filistin çatışmasının, temelinde Siyonizm'in Filistin toprakları üzerindeki hak iddiasına dayanan bir ideoloji olduğunu ve bu ideolojinin, yerel halkların haklarının gasp edilmesine ve bölgede Yahudi işgaline zemin hazırladığını ortaya koymaktadır. Siyonizm, Yahudilerin tarihsel olarak zulme uğramış bir halk olduğu gerçeğinden hareketle, Filistin topraklarında bir devlet kurma arzusunu meşrulaştırmaya çalışmış, ancak bu süreç Filistinlilerin topraklarından zorla çıkarılmasına ve yerlerinden edilmesine neden olmuştur. Bu durum, sadece tarihsel bir haksızlık değil, aynı zamanda bugün de süregelen insan hakları ihlallerinin temelini oluşturmuştur. Bulgular, Siyonist ideolojinin Filistin halkının varlığını ve haklarını göz ardı eden, ayrımcı ve kolonici bir yaklaşım benimsediğini göstermektedir.

Bir diğer önemli bulgu, İsrail'in devlet politikalarının, sistematik bir şekilde insan hakları ihlallerine yol açtığıdır. Özellikle 1948'de İsrail Devleti'nin kurulmasından sonra, Filistinlilere yönelik zorunlu göçler, mülksüzleştirme politikaları ve askerî baskılar, uluslararası insan hakları hukukuna aykırı bir şekilde devam etmektedir. İsrail'in işgal altındaki Filistin topraklarında yürüttüğü yerleşim politikaları, uluslararası hukuka aykırı olarak değerlendirilmekte ve bu yerleşimler, Filistin halkının yaşam koşullarını ağırlaştıran ve insan onuruna aykırı uygulamaların temelini oluşturmaktadır. Makale, İsrail'in Gazze ve Batı Şeria'da gerçekleştirdiği askerî operasyonların, sivil halka karşı orantısız güç kullanımı ve savaş suçu boyutuna ulaşan insan hakları ihlalleri içerdiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, sivillere yönelik yapılan saldırılar, uluslararası hukuka göre savaş suçu olarak tanımlanabilecek düzeydedir.

Bulgular ayrıca, İsrail'in bu politikalarının uluslararası toplum tarafından kınanmasına rağmen, etkili bir yaptırım mekanizması oluşturulamadığını ve bu durumun Filistin halkının mağduriyetini derinleştirdiğini göstermektedir. Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kuruluşlar, insan hakları ihlallerini dile getirip kınamış olsa da İsrail'in işlediği suçları durdurmaya yönelik somut adımlar atılamamıştır. Özellikle büyük güçlerin (ABD ve AB) İsrail'e yönelik eleştirilerinde dahi sınırlı kaldığı, uluslararası sistemin yapısal dengesizliklerinin bu durumu daha da pekiştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Uluslararası toplumun bu konudaki etkisizliği, Filistinlilerin adalet taleplerinin karşılanmamasına neden olmuş ve bölgede barışın sağlanmasını engellemiştir.

Son olarak, bulgular İsrail'in bu süreçte Filistin halkının kültürel ve sosyal haklarını da ihlal ettiğini, Filistinlilerin eğitim, sağlık ve barınma gibi temel insani haklarının sürekli olarak kısıtlandığını göstermektedir. İsrail, bu kısıtlamalar yoluyla Filistin halkını kendi topraklarında marjinalleştirme ve demografik üstünlük sağlama amacı gütmektedir. Bu durum, sadece siyasi bir çatışma değil, aynı zamanda bir insan hakları krizi olarak değerlendirilmeli ve uluslararası toplum bu konuda daha etkin rol almalıdır.

Sonuç

Bu çalışmada, Filistin meselesinin tarihsel kökenleri ve İsrail'in kuruluşu ile birlikte Filistin halkı üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Özellikle, Yahudilerin Filistin topraklarına göç süreçleri, Siyonizm hareketinin yükselişi ve İsrail Devleti'nin kuruluşunun yarattığı siyasi ve toplumsal etkiler kapsamlı olarak ortaya konulmuştur. İsrail'in kuruluşunun ardından Arap dünyasıyla yaşanan çatışmalar ve bu süreçte uluslararası toplumun müdahale çabaları, Filistin halkının tarihsel olarak karşılaştığı zorlukların derinleşmesine sebep olmuştur. Bu bağlamda, Filistin meselesinin sadece bölgesel bir anlaşmazlık değil, aynı zamanda küresel güç dengelerinin şekillendiği bir alan olduğu bir kez daha vurgulanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, Filistin'deki Yahudi göçlerinin hızlanması ve Siyonist hareketin bölge üzerindeki etkilerinin artması, Filistinlilerin yerinden edilmesi ve mülteci sorunlarının doğmasına yol açmıştır. İsrail'in 1948'deki bağımsızlık ilanı, Arap-İsrail savaşlarıyla birlikte bölgede kalıcı bir çatışma ortamı oluşturmuştur. Bu çalışmada, özellikle Arap-İsrail savaşlarının Filistin halkı üzerindeki yıkıcı etkileri ve Filistin topraklarının büyük bir kısmının İsrail tarafından işgal edilmesi, tarihsel bağlam içinde değerlendirilmiştir. İsrail'in Filistin topraklarındaki yerleşim politikaları ve bu politikalara karşı Filistinlilerin gösterdiği direniş hareketleri, bölgenin siyasi ve sosyal yapısının nasıl dönüştüğünü ortaya koymaktadır.

Filistin meselesi, yalnızca İsrail ve Filistin arasındaki bir toprak anlaşmazlığı olmanın ötesinde, Arap dünyasının ve uluslararası toplumun ilgi odağında bir sorun hâline gelmiştir. Özellikle, İsrail'in kurulduğu günden bu yana Batı dünyasıyla kurduğu ilişkiler ve ABD'nin İsrail'e sağladığı siyasi ve askerî destek, Filistin sorununun uluslararası bir meseleye dönüşmesine neden olmuştur. Bu bağlamda, makalede, İsrail'in bölgedeki genişlemeci politikaları ve Batı'nın bu politikalar karşısındaki tutumu da detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Uluslararası toplumun bu meseleyi çözme konusundaki başarısızlıkları ve Filistin halkının yaşadığı insani dramlar, Filistin meselesinin çözülmesinin neden bu kadar zor olduğunu açıklamaktadır.

Çalışma kapsamında ulaşılan bir diğer önemli sonuç, Filistin-İsrail çatışmasının yalnızca askerî bir mücadele değil, aynı zamanda bir kimlik mücadelesi olduğudur. Yahudi devletinin kurulmasıyla birlikte Filistin halkının kimlik, toprak ve egemenlik talepleri geri plana itilmiştir. Bu süreçte, Filistin halkı yalnızca topraklarından sürülmekle kalmamış, aynı zamanda siyasi ve ekonomik olarak da ciddi bir baskı altına alınmıştır. Bu durum, Filistinlilerin yalnızca fiziksel olarak değil, aynı zamanda kültürel ve kimliksel olarak da marjinalleşmesine yol açmıştır. Dolayısıyla, bu çalışmada İsrail-Filistin çatışmasının, milliyetçilik ve kimlik mücadelesi çerçevesinde nasıl derinleştiği ortaya konulmuştur.

Son olarak, Filistin meselesi günümüzde de devam eden bir insan hakları sorunu olarak karşımızda durmaktadır. Filistin halkının maruz kaldığı yerinden edilme, mülteci olma ve ayrımcılık gibi sorunlar, uluslararası hukukun ihlal edildiği alanlar olarak öne çıkmaktadır. İsrail'in işgal altındaki topraklarda yürüttüğü yerleşim politikaları ve Filistinlilerin kendi topraklarında bile ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmesi, bu çatışmanın çözümünü zorlaştıran başlıca etkenlerden biridir. Bu nedenle, Filistin meselesinin çözümünde yalnızca diplomatik müzakerelerin değil, aynı zamanda insan hakları ve uluslararası hukukun temel ilkelerine dayalı bir çözüm geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu çalışmanın sunduğu tarihsel perspektif, İsrail-Filistin çatışmasının kökenlerine dair daha geniş bir anlayış geliştirmeye katkı sunmaktadır. Filistin meselesinin çözümü, yalnızca bölgesel güçlerin değil, aynı zamanda küresel aktörlerin de sorumluluğundadır. Bu nedenle, gelecekteki çalışmaların Filistin meselesine daha geniş bir perspektiften bakarak, çatışmanın çözümüne yönelik yeni yaklaşımlar geliştirmesi gerektiği öngörülmektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Araştırmada yazarın katkı oranı %100'dür.

Çıkar Çatışması

Araştırmada çıkar çatışması oluşturabilecek herhangi bir durum bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Akçapa, M. (2021). Arap Baharı öncesi Filistin'in içsel dinamikleri bağlamında Türkiye'nin Filistin meselesine yaklaşımı. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, 4(1), 33-45.
- Arı, T. (2014). *Geçmişten günümüze Orta Doğu: siyaset, savaş ve diplomasi*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Armaoğlu, F. (1994). *Filistin meselesi ve Arap-İsrail savaşları (1948-1988)*. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ataov, T. (1970). Filistin sorununun ardındaki gerçek: İsrail'in kuruluşuna kadar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 25(03), 29-66. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001240.
- Ayata, A. (2018). Türkiye'nin Ortadoğu politikasının dünü ve bugünü. M. Ercan (Ed.). *21. yüzyılda küresel ve bölgesel aktörler bağlamında Türk dış politikası* içinde (ss. 389-412). İstanbul: Efe Akademi.
- Balcı, A. (2010). İsrail sorunu: Ortadoğu'nun Gordion düğümü. K. İnät, B. Duran ve M. Ataman (Ed.). *Dünya çatışmaları: çatışma bölgeleri ve konuları cilt 1* içinde (ss. 99-163). Ankara: Nobel.
- Best, A., Hanhimaki, J. M., Maiolo, J.A. ve Schulze, E. K. (2008). *International history of the twentieth century and beyond*. New York: Routledge.
- Cleveland, W. L. ve Bunton, M. (2009). *A history of the Modern Middle East*. Boulder: Westview Press.
- Çiftçi, M. (2019). Haçlı seferlerinin düzenlenmesinde Kudüs'ün önemi. *Yeni Fikir Dergisi*, 11(22), 92-104.
- Farsoun, S. K. ve Zacharia, C. E. (1997). *Palestine and the Palestinians*. Boulder: Westview Press.
- Gelvin, J. (2011). *The modern Middle East a history*. New York: Oxford University Press.
- Goldschmidt, A. ve Davidson, L. (2006). *A concise history of the Middle East*. Boulder: Westview Press.
- Hamdy, Z. (2024). Religious nationalism in The Israel-Palestine conflict: examining the role of religion. *The American Journal of Political Science Law and Criminology*, 6(7), 4-7.
- Keleşoğlu, E. (2014). İsrail'in dış politikası. F. Sönmezoğlu ve Ö. Erler Bayır (Ed.). *Dış politika karşılaştırmalı bir bakış* içinde (ss. 421-463). İstanbul: Der Yayınları.
- Khoury, F. J. (1971). *The Arab-Israeli dilemma*. New York: Syracuse University Press.
- Lewis, B. (1995). *The Middle East: a brief history of the last 2000 years*. New York: Scribner.
- McCarthy, J. (1990). *The population of Palestine: population history and statistics of the late Ottoman period and the mandate*. New York: Columbia University Press.

- O'Grady, S. (2023). *If this is Israel's 9/11, it must not fall into the Osama bin Laden trap*. Retrieved from <https://www.independent.co.uk/voices/israel-9-11-george-w-bush-hamas-palestinians-b2427181.html> in 10.08.2024.
- Oluwashakin, A. ve Aboyade, A. S. (2024). A critical assessment of Israel-Hamas war in the Israel-Palestine conflict. *Journal of Contemporary International Relations and Diplomacy (JCIRD)*, 5(1), 102-120. <https://doi.org/10.53982/jcird.2024.0501.07-j>.
- Özkoç, Ö. (2009). Savaş ve barış: doksanlı yıllarda Filistin- İsrail sorunu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(03), 167-195. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002117.
- Peretz, D. (2001). Barak's Israel. *Current History*, 100(642), 21-26. <https://doi.org/10.1525/curh.2001.100.642.21>.
- Scott-Bauman, M. (2021). *Palestinians and Israelis: a short history of conflict*. Cornwall: The History Press.
- Taylor, A. R. (1971). Vision and intent in Zionist thought. Ibrahim Abu-Lughod (Ed.). *The transformation of Palestine essays on the origin and development of the Arab-Israeli conflict* içinde (ss. 9-26). Evanston: Northwestern University Press.
- Vaïsse, M. (2024). *1945'ten günümüze uluslararası ilişkiler*. (Çev. Ayşe Meral). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Yale Law School, The Avalon Project. (2008). Camp David Accords; September 17, 1978. https://avalon.law.yale.edu/20th_century/campdav.asp adresinden 14.12.2024 tarihinde erişilmiştir.

Extended Abstract

Introduction

The Palestinian issue remains one of the most intricate and profound challenges in modern history, consistently occupying a central place in international relations. Emerging with the rise of the Zionist movement, this issue gradually evolved into a conflict involving fundamental matters such as national identity, territorial disputes, and sovereignty. The demographic shifts brought about by Jewish migrations to Palestinian territories led to the displacement of Palestinians and the disruption of their societal structures. This process not only impacted regional dynamics but also shaped global power balances, making the resolution of the issue a persistent challenge. The geopolitical significance of Palestine and the establishment of the State of Israel have introduced a series of historical, political, and social complexities that continue to hinder peace efforts.

This study delves into the historical roots of the Palestinian question, focusing on the establishment of the State of Israel and its implications for the Palestinian people. The research examines the regional consequences of Jewish migrations, the expansion of Zionist settlements, and the socio-political repercussions of these developments on Arab society. Particularly, the declaration of the State of Israel in 1948 marked the beginning of a protracted conflict, characterized by refugee crises, the ineffectiveness of international peace initiatives, and the resistance movements of the Palestinian people. Central themes of this research include the political and ideological foundations of Zionism, as well as the processes of economic, cultural, and political marginalization faced by the Palestinian population. Furthermore, the study analyzes the influence of the Palestinian issue on international actors and organizations.

The origins of the conflict hold critical importance not only as a historical phenomenon but also for understanding the contemporary political dynamics of the Middle East. In this context, the article provides a comprehensive historical analysis, ranging from land disputes in Palestinian territories to the Sykes-Picot Agreement, the 1947 United Nations partition plan, and the Oslo Peace Process. The Palestinian issue has been a persistent source of tension not only between Israel and the Arab world but also among Western powers, international organizations, and regional stakeholders. The aim of this study is to foster a deeper understanding of the Israeli-Palestinian conflict within this historical framework and to explore the dynamics of the ongoing dispute through potential solutions.

Method

This research was conducted using a qualitative approach, employing a historical analysis method. The historical roots of the Palestinian issue, the establishment process of Israel, and subsequent events were thoroughly examined. Primary and secondary sources were utilized, including historical documents, international agreements, academic articles, and books. Through the analysis of historical processes, the dynamics of the conflict were assessed, and how the Israeli-Palestinian issue has evolved to the present was explored. The study addresses topics such as the displacement of Palestinians, Israel's settlement policies, and the outcomes of international interventions.

Findings

The findings of this study underscore the multi-layered and persistent nature of the Israeli-Palestinian conflict, which has evolved from a localized dispute into a global political issue. The analysis reveals that the establishment of the State of Israel in 1948 was a pivotal moment that reshaped the geopolitical landscape of the Middle East. This event led to the mass displacement of Palestinians, the emergence of a protracted refugee crisis, and the marginalization of Palestinian identity under Israeli expansionist policies. The consequences of these developments have extended far beyond the region, influencing global political discourse and the policies of international organizations.

The study highlights that the displacement of Palestinian populations and the appropriation of their lands were not isolated incidents but part of a broader strategy to consolidate Israeli statehood. The socio-political repercussions of these policies are evident in the enduring struggles faced by Palestinians in maintaining their cultural, economic, and political presence. Furthermore, the resistance movements that emerged in response to these policies have not only shaped Palestinian national identity but also served as a means of globalizing the Palestinian cause. The findings also indicate that international actors, including the United Nations and major global powers, have been largely ineffective in mediating a sustainable resolution. Instead, their interventions often exacerbated existing tensions by failing to address the asymmetry of power between the two sides.

Another critical insight from the research is the role of historical narratives and ideological foundations in perpetuating the conflict. The Zionist movement's ideological emphasis on reclaiming a Jewish homeland in Palestine, coupled with the international community's inconsistent responses, has entrenched divisions between Israelis and Palestinians. The findings reveal that while efforts such as the Oslo Accords aimed to create pathways for peace, they often fell short due to a lack of trust, unequal power dynamics, and the absence of genuine commitment from key stakeholders. Additionally, the study demonstrates how the socio-political struggles of Palestinians have been compounded by economic hardships, restrictions on mobility, and systemic discrimination, further deepening the humanitarian crisis in the region.

Ultimately, the findings shed light on the enduring complexity of the Israeli-Palestinian conflict, emphasizing the need for a comprehensive and equitable approach to address its historical, political, and social dimensions. The research underscores that without addressing the root causes of displacement, inequality, and marginalization, achieving a sustainable resolution will remain elusive. This study contributes to the broader understanding of the conflict by offering a nuanced analysis of its historical evolution and the challenges faced by contemporary peace initiatives.

Conclusion, Discussion and Recommendations

In light of these findings, it can be said that the Palestinian issue is not just a local conflict but a global problem. Since the establishment of Israel, the Palestinian people have lost their lands, become refugees, and failed to receive the expected support from the international community. The study highlights that the political and military support provided by the Western world to Israel has placed significant pressure on the Palestinian people and has made resolving the issue more difficult. Israel's settlement policies in Palestinian territories and the fact that Palestinians are treated as second-class citizens in their own land are seen as major obstacles to resolving the conflict. Moreover, the marginalization of the Palestinian people culturally and in terms of identity has profoundly impacted the social structure. It is emphasized that the Israeli-Palestinian conflict should be addressed not only as a territorial dispute but also as a struggle for identity and nationalism.

Based on the findings of this study, several recommendations can be made for resolving the Palestinian issue: The international community, particularly the West, must adopt a more balanced approach to the Israeli-Palestinian conflict. The study suggests that the two-state solution is still possible and that this solution, which protects the rights of both peoples, should be brought back to the agenda. The human rights violations faced by the Palestinian people should be addressed more effectively in international courts, and a clear stance should be taken against Israel's settlement policies. Palestinians must be more actively involved in the peace process, and their political rights should be guaranteed. Both sides' demands must be considered in peace negotiations.

In conclusion, this study demonstrates that the Palestinian issue plays a crucial role not only in historical contexts but also in contemporary international relations. The humanitarian problems faced by the Palestinian people underline the need for the international community to take more decisive steps towards resolving this issue.